

Opbouw

Tot opbouw van het gereformeerde leven

G. de Lange, Rotterdam/Overschie

Whats in a name?

Ouders bedenken een naam voor hun kindje. Wanneer je zelf een naam verzint ook wanneer het een – naar jouw gevoel – heel originele naam is, blijkt het vaak in de top tien van de namen te staan die op dit moment aan kinderen gegeven worden. Namen zitten in de lucht. Vroeger had je in de klas drie jongens die Jan heetten. Nu komt datzelfde nog regelmatig voor, alleen de naam is anders. Vreemd genoeg ben je vaak echt origineel wat de naam betreft, als je gewoon ouderwets verneemt.

Ook zie je telkens weer dat ouders als een van de namen een Bijbelse naam kiezen. Zo'n naam is vaak een korte zin, een boodschap.

DANIËL

(naar Daniël 1)

Een donkere tijd

Daniël, dat is een mooie naam. Hij betekent zoiets als: God zal mij recht doen. De naam is mooi, maar de tijd waarin Daniël leeft, is niet zo mooi. Laten we maar eerlijk zijn. Het is een heel donkere tijd.

God lijkt wel machteloos

Daniël en zijn vrienden horen bij het volk Israël, het volk van God. Maar wat was daar nog van over? Niet veel meer. Kijk maar naar Daniël. Hij woonde niet meer in Israël. Hij is gedeporteerd, hij is weggevoerd uit Jeruzalem samen met anderen uit de bovenlaag van de bevolking. Hij woont nu in Babel. En dat is nog niet eens het ergste.

Het allerergste is, dat de vijand in Jeruzalem in het huis van God is geweest en de tempelspullen heeft weggenomen en ze mee genomen heeft naar het land Sinear om ze te leggen in de tempel van hun god. Als die naam valt, het land Sinear, schuift er een wolk voor de zon. Dat was het land waar de toren van Babel gebouwd werd. Waar de mens zich een stad wilde bouwen; de stad van de mens. Toen heeft God de taal van de mensen verward en de volkeren verstrooid over de aarde. Nù evenwel lijkt de mens zich gewroken te hebben als voorwerpen uit de tempel van God in Jeruzalem gelegd worden in de tempel van de god van Babel. Toen was God de Machtige. Nu lijkt Hij wel machteloos en weerloos. Dat er ballingen zijn uit de hoogste lagen van het

volk uit Jeruzalem, waaronder ook Daniël en zijn vrienden, dat is erg. Maar in de eerste plaats noemt de Bijbel de wegvoering van de heilige voorwerpen uit het huis van God en het leggen van die heilige voorwerpen in de tempel van de god van Babel. God en Zijn volk lijken wel machteloos en geheel onderworpen aan de god van het volk van Babel. Het is een hele donkere periode voor het volk Israël.

Toch ontbreekt het licht van God niet

Maar ook deze periode is niet zonder licht van God. Integendeel, zou je kunnen zeggen. Is het niet juist in deze hele donkere periode van de geschiedenis dat God Zijn volk meer dan gewoon bijlicht met het Woord van Zijn profeten. Denk maar aan Jesaja, Jeremia, Ezechiël en Daniël. Het zijn de grote profeten die in deze donkere tijd het licht van Gods Woord laten schijnen over Gods volk. Allemaal mensen door wie de HERE juist in deze periode Zijn Woord heeft gesproken. En er is nog meer licht. Het licht valt vanuit het laatste vers in dit hoofdstuk binnen. Er staat in vers 21: Daniël bleef daar tot het eerste jaar van koning Kores. Kores is de gezalfde van de HERE (Jes. 44:28-45:8) die het volk de gelegenheid zal geven terug te keren naar Jeruzalem en de tempel te herbouwen. (2 Kron. 26:22, 23 en Ezra 1) Je zou kunnen zeggen: nu Jeruzalem veroverd is en de tempel van God het heeft moeten ontgelden, valt de deur dicht achter het verbond van God met Zijn volk: de voorzeggings van de ballingschap wordt ten uitvoer gebracht. Maar tegelijkertijd staat de deur van Gods belofte op een kier. God had nl. gezegd dat de ballingschap 70 jaar zou duren. Daarna zou God Zijn volk weer terugbrengen in het land en dan mochten ze de tempel weer herbouwen en God zou weer in hun midden wonen. Door het vermelden van de naam van Kores zegt de Bijbel eigenlijk dat deze periode een begrensde periode is. Wel erg donker, maar de deur van de terugkeer naar het land Israël staat a.h.w. op een kier en een dunne spleet van licht valt over deze duisternis. Wat is God goed. Wat is Hij rijk aan genade. Een ogenblik duurt Zijn toorn. Een eeuwigheid Zijn genade.

En nóg meer licht is er in deze donkere tijd van de ballingschap. Het zijn

Daniël en zijn vrienden. Zijn zij niet als lichtende sterren te midden van een ontaard en verkeerd geslacht? En dat niet alleen, maar het wordt in hun leven en optreden duidelijk dat God Daniël en zijn vrienden, die zich in den vreemde aan Zijn woord houden, bijzonder zegent.

Godsverduistering

In onze tijd valt deze term nogal eens. De term is van Martin Buber maar wordt ook door anderen (H. Berkhof) wel gebruikt. Als je dan vraagt wat moet ik me daarbij voorstellen, gaan de gedachten toch in de richting van de ballingschap. Velen beleven onze tijd dus als een soort ballingschap, te vergelijken met de periode waarin Daniël leefde en de situatie waarin hij verkeerde. Hartstochtelijk wordt door veel mensen gezocht naar een weg om te gaan in deze duisternis. Een weg voor de gelovige, een weg voor de gemeente. Als Daniël zo iemand was die in zo'n periode leefde is het

35e jaargang – nr. 17

In dit nummer

- 292 A v.d. Dussen
Kerk en milieu (1)
- 294 A. Keizere
De betrouwbare dateringen van de bijbel (5)
- 295 G.H. Valkenburg
Ziekenzalving
- 297 G.C. den Hertog
Met Luther naar Centraal-Afrika (1)
- 300 J.C. Schaeffer
Gemeenteopbouw
- 302 H.R.S. v.d. Veen
Naar het Liedboek-2000

Opbouw

Veertiendaagse uitgave van de gereformeerde persvereniging opbouw

Redactie

Drs. H. Algra
Ds. J. Bouma
T. Hoekstra
Drs. H. de Jong
Drs. P.J. van Kampen
Mr.dr. J. Meulink
D.W.L. Milo
Ds. K. Muller
M.J.F. van der Wal

Adres van de redactie

Ds. K. Muller,
Oude Veenscheiding 15,
8446 LC Heerenveen.
Tel. 05130-20476
Alle kopij dient uiterlijk dinsdags, in de week voorafgaande aan de week waarin Opbouw zal verschijnen, bij de redactie binnen te zijn.

Kerknieuws/Onder andere(n)

M.J.F. van der Wal,
Brugakker 60-17,
3704 RA Zeist.
Tel. 03404-61525.

Abonnementen en ledenadministratie

Administratie Opbouw
Marjoke van Veelen-Vreugdenhil
Postbus 84183, 3009 CD Rotterdam.
Tel. 010-4550802.
Gironummer 404945 t.n.v.
Geref. Persvereniging Opbouw.

Lidmaatschap Persvereniging

Aanmelding door overschrijving van min. f 25,- contributie op bovenstaand gironummer.

Abonnementen

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen uitsluitend bij de administratie. Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 november.

Abonnementsprijs

Bij vooruitbetaling te voldoen.
f 60,- per jaar of f 33,- per half jaar.
Voor studenten f 48,- per jaar.
Buitenland f 84,- per jaar of
f 104,- per luchtpost. Chequekosten
buitenland: f 10,-.

Advertenties

Tarief: 55 ct. per mm. bij 45 mm. breed (excl. 6% BTW). Advertenties inzenden tot woensdag 8.30 uur, anderhalve week vóór verschijningsdatum. Familieberichten uiterlijk vrijdagmorgen, in de week voor verschijning. Advertenties en familieberichten rechtstreeks naar Nedag, t.a.v. het bedrijfsbureau.

Technische realisatie

Nedag Grafisch bedrijf b.v.,
postbus 208, 3770 AE Barneveld,
tel. 03420-10760, fax 03420-92542.

Druk

'Steenbergen', Zeist.

goed te letten op zijn opstelling en te luisteren naar de boodschap die er van hem uitgaat.

Komen onder het beslag van het denken en spreken van je tijd

Daniël en zijn vrienden worden samen met een aantal anderen uit het koninklijke geslacht en uit de edelen uitgekozen om onderwezen te worden in de geschriften en de taal van de Chaldeeën. Dat is niet gering. Zij leren niet alleen een nieuwe taal, de taal die de mensen van Babel spreken nl. het Chaldees. Maar het is de bedoeling dat zij de boeken die in die taal geschreven zijn, kunnen lezen en daaruit onderwijs ontvangen.

Als er een manier is om mensen te veranderen en te leren denken in jouw kaders en te werken volgens jouw methodes dan is dat het onderwijs. Het is toch niet toevallig dat ouders waarvan de kinderen op school gaan of verder leren of gaan studeren hun hart soms vasthouden hoe de studie zich zal uitwerken in het leven van hun kind. Sommigen veranderen er compleet door. Gaan heel anders leven. Gaan dingen heel anders zien. Soms verliezen ze de band met de gemeente en de band met God. Een studie kan de opvoeding en het genoten onderwijs volledig uitwissen, zo lijkt het wel, en een nieuw stempel zetten. De Evangelische Hogeschool is toch niet voor niets opgericht. En de jongerenhuizen in de grote steden, zijn er toch niet alleen om gemakkelijk binnen te komen in een stad. Mensen dreigen altijd opnieuw onder het beslag te komen van het denken en spreken en het leven van deze tijd.

Hersenspoeling? Indoctrinatie?

Daniël en zijn vrienden volgen die opleiding in Babel en worden onderwezen in de taal en dus ook in de boeken van de Chaldeeën, die geen rekening houden met God en Zijn gebod. Zij komen onder het beslag van vreemd onderwijs en van vreemde goden. Je ziet het aan de verandering van hun namen. Hun namen getuigen van hun verbondenheid met de God van Israël. Daniël; God zal mij recht doen. Hananja; De Here is genadig. Misaël; wie is er als God? Azarja; De HERE is een helper. Die Israëlitische namen die van hun verbondenheid met de HERE getuigen worden veranderd in Babylonische namen waarin de namen van de goden van Babel zijn opgenomen. Beltsazar, Sadrach, Mesach en Abednego. En toch deert het onderwijs van de Chaldeeën hen niet. Nee, zeker niet. Zij nemen er door toe in wijsheid en kennis en inzicht. God doet wat zo verkeerd had kunnen uitwerken voor hen positief uitwerken, zodat zij er rijker en wijzer van worden. Zij gaan er niet omheen, maar er doorheen en komen verder dan de leerstof. Dat staat immers in vers 17: en aan deze vier gaf God kennis en verstand van allerlei geschriften en wijsheid terwijl Daniël inzicht had in allerlei gezichten en dromen.

Waarom? Was het zo'n goede opleiding? Nee, verre van dat. Was het waardevol dat hun namen veranderd werden in Chaldeese namen? Nee, dat werkte eerder tegen. Het was het verlangen van die vier jongens om in de vreemde trouw te zijn aan God. En dat verlangen heeft God beloofd. Meer dan gewoon gezegend!

Waarin waren zij anders?

Op welke manier lieten zij in die tijd merken dat zij trouw wilden blijven aan hun geloof in God? Zij wilden zich niet verontreinigen aan het eten van de onreine dieren waarvan God had gezegd, die zul je niet eten. Uit het feit dat zij zowel het eten maar ook het drinken van de wijn van de koning niet moesten, kun je echter opmaken dat het niet eens zozeer ging om het eten van onrein voedsel, maar vooral om het eten noch drinken van dat wat aan de afgoden gewijd was. Al het eten en drinken van de koning werd immers aan de goden gewijd. Daarom wilden zij er niet van eten. En God heeft hen in dit verlangen om rein te blijven en geen deel te hebben aan de afgoden buitengewoon beloofd. Hij was het die – zoals er staat – aan Daniël de gunst en de barmhartigheid bij de overste van de hovelingen schonk, zodat hij oogluikend toestond dat Daniël en zijn vrienden groente aten en water dronken. En het was de HERE die hen in tien dagen tijd er zo welvarend uit deed zien en tenslotte was het God zelf die aan deze knapen kennis gaf en verstand van allerlei geschriften en wijsheid en aan Daniël in het bijzonder inzicht in allerlei gezichten en dromen.

Gij geheel anders!

Jongeren kennen de geschiedenis van Daniël vast wel, maar zouden ze ook weten dat Daniël ongeveer net zo oud geweest zal zijn als zij? Zouden ze zich realiseren dat in Daniël belangrijke antwoorden gegeven worden op vragen waar zij mee leven? Zouden ze weten dat God (óók in een tijd van ballingschap) dezelfde als vroeger, de God die leeft en die Zijn kracht geeft aan ieder die Hem aanroept en licht schenkt ook al is het nog zo donker?! Ik denk weleens dat de Here God en de Bijbel zwaar onderschat worden. Zo'n term als godsverduistering werkt ook een beetje in de hand dat je je heil niet bij God zoekt. In ieder geval niet bij God of bij Zijn Woord, want het is toch duister rondom God?! Wat een grote vergissing. God is gisteren en heden dezelfde. Wie op Hem vertrouwen, wie Hem gehoorzaam volgen, wie Zijn beloften serieus nemen kennen geen godsverduistering. Nee, niet écht. Het is wel donker om hen heen, maar des te helderder schijnt het licht van God. Zij voelen zich wel zwak t.o.v. hun omgeving, maar des te sterker ervaren zij de kracht van God in hun persoonlijk leven en bij Zijn ingrijpen in de gebeurtenissen. Dan wordt ook die naam zichtbaar: Daniël. D.w.z. God zal mij recht verschaffen.

Anders dan anderen

Onder de jongens uit Israël bevonden zich er vier die met dit verzoek kwamen en die door God bijzonder gezegend werden. Ja, je hoort het goed, zij waren niet alleen anders dan de Chaldeese medestudenten, maar ze stelden zich ook anders op dan hun volksgenoten die diezelfde opleiding kregen. Ik speld je echt niets op de mouw hoor, want er staat dat de koning enige Israëlieten liet komen en dat zich onder hen enige Judeeërs bevonden, waaronder Daniël. Zij leefden anders, ook anders dan jongens en meisjes van hun eigen volk! Let op: zij weigerden die opleiding niet. Integendeel, zij werkten er hard voor. Maar zij onderscheidden zich van de anderen op een manier die God van hen vroeg. Dat was hun kracht dat ze bij alles wat ze deden rekening wilden houden met God. Daarom: Je moet niet vertrouwen op andere leerlingen of studenten die christen zijn en die met sommige dingen helemaal geen problemen hebben, en je moet niet koste wat het kost met alles mee willen doen met je omgeving. Maar je moet op God vertrouwen en naar Hem luisteren. Dan zal Hij je helpen vrij te blijven van verkeerde dingen en je bijzonder zegenen bij de opleiding op school of bij je werk.

Waarin moeten wij anders zijn?

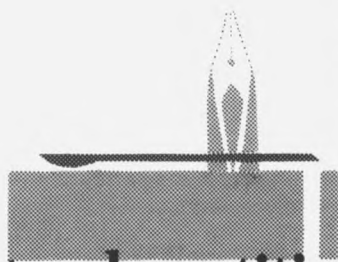
Wat zijn nu dingen die God van ons vraagt, waardoor wij ons moeten onderscheiden van anderen? Het is waar dat er geen gevaar schuilt in het eten of drinken, want de Here Jezus heeft

alle spijzen rein verklaard. (vgl. Markus 7:14-23, zie vers 19b) Jezus zegt: Niet wat de mens tot zich neemt (eten en drinken) maakt de mens onrein, maar wat er uit de mens komt, dat maakt hem onrein. Vanuit het hart komen de kwade overleggingen; hoerij, diefstal, moord, echtbreuk, hebzucht, boosheid, list, onmatigheid, een boos oog, godslastering, overmoed, onverstand. Al die slechte dingen die van binnen naar buiten komen die maken de mens onrein. En zo verklaarde Jezus alle spijzen rein, staat er.

Geloof en levensstijl

Waarin moeten wij ons dan onderscheiden van anderen als de reinheidsvoorschriften van eten en drinken door de Here Jezus vervallen verklaard zijn? Daniël had het in dat opzicht toch maar gemakkelijk. Heel simpel je aan die regel houden, van het onderscheid tussen rein en onrein eten, en hij was er. Licht het voor ons echt ingewikkelder? Ik geloof het niet. Is het niet de Heilige Geest die in de plaats gekomen is van die voorschriften over reine en onreine dieren? (Vgl. o.a. de geschiedenis van Cornelius, Handelingen 10 maar ook Handelingen 15). De Heilige Geest is een van de beloften van het nieuwe verbond. We ontvangen Hem op grond van het verlossingswerk van de Here Jezus die niet alleen de vergeving van zonden maar ook de Heilige Geest voor ons verworven heeft (vgl. Handelingen 2). Alle oude zaken die mensen van elkaar onderscheidden vallen in Chris-

tus weg. Ieder die gelooft, ontvangt de Heilige Geest. Daarom is voor ons het eenvoudige recept: Laat Christus toe in je leven. Hij reinigt je door Zijn Bloed en Zijn Geest. Hij geeft je de belofte van God, een nieuw hart in je binnenste, waardoor je van binnenuit gaat aanvoelen en gaat doen wat God van je vraagt. Laat dat je onderscheiden van anderen. Je geloof en je nieuwe levensstijl. Ik weet wel dat er ook een objectieve toets is voor wat van de Geest is en wat niet. Dat is de Bijbel. Dat neemt niet weg dat de Heilige Geest de nieuwe dimensie is van ons leven. Daarmee zitten we op de golflengte van de Schrift. Buiten de Geest de Bijbel lezen, verstaan en doen is compleet onmogelijk. Het grootste gevaar wat ons bedreigt is dat wij de gevaren die ons omringen – zoals de godsverduistering waarvan sprake is – opblazen, uitvergrooten en middelen bedenken om die te lijf te gaan en te overwinnen. Wat wij moeten doen is naar God toe gaan en zeggen: leid mij er doorheen. Schenk mij Uw Geest, naar Uw belofte! Geef mij kracht en wijsheid. Elke dag. En vergeef mijn zonden. Bewaar mij in een leven en een denken dat naar Uw Woord is. Door Uw Geest!

Pastorale notitie

J. Kranenburg – Kampen

Happen naar de baas

Ik heb mij een tekstverwerker aangeschaft. Dat feit heeft geen enkele pastorale, noch stichtelijke betekenis, maar omdat het toch nog komkommer-tijd is maak ik van de gelegenheid gebruik tot het maken van een paar opmerkingen over de pastor en zijn schrijfgerei.

Mijn oude machine – niet eens zo oud en ook al voorzien van de nodige elektronika – kreeg enige gebreken. Ik ging mijn beklag doen bij een vestiging van de fabrikant. De mevrouw die mij te woord stond trok een gezicht of ik haar een griffel en een lei voorhield.

Ik dacht dat ze zou gaan vragen of ik daar echt op geschreven had, maar ze hield zich in en troonde mij mee naar een showroom, waar het apparaat stond, waarop ik deze notitie schrijf.

Zij somde de voordelen op, speciaal voor de pastor, en deed dat met zoveel overtuiging dat ik nog geloof dat zij Opbouw-lezeres is en zich destijds helemaal heeft laten meeslepen door de pastorale notities van ds. Gert v.d. Brink over de pastor en de computer. En nu staat zij – de machine bedoel ik dus en het is een zij – op mijn werktafel. Ik kan ook zeggen dat het een apparaat is, maar dat dwingt mij tot het gebruik van het persoonlijk vornaamwoord 'het' en ik vind 'zij' veel beter passen. Er groeit een soort haat-liefdesrelatie tussen haar en mij. Ik heb enorme bewondering voor wat zij kan, maar ik kan een diep wantrouwen niet onderdrukken.

Ze bezorgt mij voortdurend het gevoel dat ze niet zomaar een machine is, maar een iemand, een wezen dat mij in ontwikkeling een aantal klassen vooruit is en dat al antwoorden heeft op vragen waaraan ik nog niet toe ben. Ik heb al een paar kapjes opge-licht om bij haar naar binnen te kijken. Het zou mij niet verwonderd hebben

als ik daar een soort hersenachtige brij had ontdekt, maar nee, ik zag niets dan een soort spaghetti van gekleurde draadjes, waarin zwarte blokjes rond-drijven. Toen was ik weer even gerust-gesteld en mijn achterdocht zakte wat weg, maar even later maakte ik een fout en moet u haar horen, of zien bedoel ik, als ik wat verkeerd doe! Natuurlijk, het is haar taak om op mijn fouten te letten, maar mijn vrouw en ik hebben de stilzwijgende afspraak dat we elkaars vergissingen niet elke keer luidkeels door de kamer roepen, terwijl deze hulpe als tegenover mij ook de kleinste mistik – want misstappen zijn het nog niet eens – meteen in giftiggekleurde letters breed uitmeet op wat ze haar display noemen. Kijk, dat bedoel ik nou.

Ik kan zo goed de man begrijpen die deze dagen te zien is in een TV-filmpje over het autogebruik. De man voert een gesprek met zijn auto en bijt hem toe: Mot jij happen naar de baas? Zo zou ik haar af en toe toe willen bijten: Wie tikt er, jij of ik?

Want het is wel de bedoeling dat ik de baas blijf en de plaats blijf behouden die mij krachtens psalm 8 toekomt. Als ze dat maar weet.

Maar dat weet ze nou juist niet.

A. van der Dussen, Eindhoven

Kerk en milieu (1)

De vraagstelling

Hoe reageren we als kerk – konkreter gezegd: als Nederlands Gereformeerde kerken – op de milieu-problematiek? Daarover zal het gaan op pagina 3 van dit en het volgende nummer van OPBOUW. Dat is een andere vraag dan: Hoe reageren we als christenen op de milieu-problematiek? Immers, het kan zijn dat u met het oog op het milieu Groen Links stemt, melk uitsluitend in flessen koopt en vriendelijk doch beslist weigert uw in het warenhuis aangeschafte artikelen in een plastic tasje mee te nemen, terwijl u in de kerk waarvan u lid bent helemaal niets van dat milieubewuste gedrag terugvindt. Of omgekeerd: u wordt zondag aan zondag van de preekstoel af vermaand vooral geen tropisch hardhout te verwerken en vooral wel gebleekte filterzakjes bij het koffie zetten te gebruiken, terwijl u dat zelf allemaal maar lariekoek vindt. Er is dus verschil tussen wat je als christen doet en wat er kerkelijk gebeurt. Kuyper sprak in dat verband van het verschil tussen de kerk als organisme en de kerk als instituut. In die termen luidt de vraag als volgt: even daargelaten wat de milieu-problematiek de kerk als organisme te zeggen heeft (dat wil dus zeggen de christenen in hun maatschappelijke verbanden) – wat doet het instituut kerk ermee? Moet erover gepreekt worden? Moet de kerkeraad er een standpunt over innemen? Moeten de ouderlingen op huisbezoek komen controleren, nu niet of we de goede krant lezen maar of we wel op kringlooppapier schrijven...? Over zulk soort vragen gaat het.

Moralisme

Nu hangt natuurlijk alles ervan af, hoe een eventuele betrokkenheid van de Nederlands Gereformeerde kerken bij het milieu-vraagstuk er concreet uit komt te zien. Het maakt nogal wat uit of een dominee er in alle algemeenheid toe oproept om zuinig om te gaan met Gods schepping, dan wel met profetische scherpte van de kansel af het gebruik van ongebleekte filterzakjes voorschrijft. In het eerste geval zullen vermoedelijk slechts weinigen er iets op tegen hebben dat de kerk zich inlaat met het milieu-vraagstuk – in het laatste geval heel velen! Hoe zou dat komen? Naar mijn besef, doordat in het laatste geval een uiterst konkrete toepassing van het goddelijk gebod gepresenteerd wordt als dat gebod zelf. Natuurlijk is het denkbaar, dat een dominee het persoonlijk een absolute must vindt dat mensen overgaan op het gebruik van ongebleekte filterzakjes. Maar op het moment dat hij dat persoonlijk inzicht met ambtelijk gezag aan de gemeente

gaat opleggen, gaat hij zijn boekje te buiten. De evangelieprediker verschrompelt dan tot een zedepreker en de evangelieprediking onttaardt in moralisme. *Ontaardt* – dat is een sterk woord. Maar is het te sterk? Dat zal niemand zeggen, die weet heeft van de verwoesting die een moralistische prediking heeft aangericht. Of met een vlammend *Zo zegt de Here!* nu zondag aan zondag werd gedictieerd hoe men moest stemmen, dan wel solidariteit met allerlei bevrijdingsbewegingen werd voorgeschreven, altijd weer hebben mensen die hongerden naar het evangelie een dergelijke prediking als stenen voor brood ervaren. We mogen ervoor bewaard worden, dat als nieuwste variant een milieumoralisme uitgegeven zou worden voor de proklamatie van Gods Koninkrijk.

Het spreken van de kerk

Maar afgedacht van de prediking – hoe zit het met standpuntbepalingen van kerkeraden en eventueel de Landelijke Vergadering? Wanneer die uitspraken zouden doen over het milieu, is het niet één persoon die zijn toepassing van het gebod oplegt aan de gemeente, en is er ook niet van die geladenheid sprake die zo kenmerkend is voor de rechtstreekse evangelieverkondiging. Zou er van dergelijke uitspraken niet een heel belangrijk signaal kunnen uitgaan? En zou dat dan niet de manier zijn, waarop de kerk op het milieu zou moeten reageren? Dat staat nog te bezien. Stel je eens voor, dat een van de regio's de Landelijke Vergadering zou vragen een uitspraak te doen over de noodzaak van het terugdringen van autoverkeer. Dan zouden we allereerst de verlegenheid bij ons op voelen komen, of zoiets wel op de agenda van de LV thuis hoort. Want al hebben we de Dordtse Kerkenorde niet meer, de geest van artikel 30 is ons nog zeer vertrouwd: kerkelijke vergaderingen mogen alleen kerkelijke zaken behandelen en dat op kerkelijke wijze. Tussen haakjes: naar dat artikel verwees professor Kuitert, toen hij het scherp afwees dat de Nederlandse Raad van kerken uitspraken deed over de Golfoorlog! Elke kerkeraad kent het vraagstuk op kleinere schaal: al die ingekomen stukken over een nieuwe onderwijsvereniging en een discussieavond over de gemeentelijke politiek – horen die eigenlijk wel op onze agenda thuis? Moeten we ons alleen al om des tijds wille niet beperken tot strikt kerkelijke zaken? En hoe belangrijk het milieu ook is – dat kun je toch geen kerkelijke zaak noemen? Moet een LV zich echt wagen aan een uitspraak over het terugdringen van autoverkeer? En als het moet – hoe dan? Aan een

uiterst vage en algemene uitspraak zal niemand zijn vingers branden. Maar dan zeg je ook eigenlijk niets! En zodra je het konkreter maakt, moet je wel weten waar je het over hebt. Weten al die afgevaardigden dat? Of moeten ze op hun kennis van het vraagstuk geselecteerd worden? En overzien zij alle consequenties? Een LV die hoogst prikkelende uitspraken doet over het autoverkeer, moet wel de Nederlands Gereformeerde garagehouder onder ogen durven komen die zijn broodwinning in gevaar ziet komen als de uitspraak werkt! Te vrezen valt dat er hooguit een 'Enerzijds – anderzijds' stuk uit de bus zou komen... Maar laten we niet te pessimistisch zijn. Stel je voor dat de LV zich ertoe geroepen zou voelen en er kans toe zou zien, om een belangrijke, pastoraal verantwoorde en toch inhoudsrijke uitspraak te doen over het autoverkeer – wat dan nog? Mij dunk: het enige wat daar het gevolg van zou zijn, is publiciteit. En of een kerk het nou van publiciteit moet hebben... In het gunstigste geval zou het ochtendblad TROUW er zo'n opzienbarende kop van maken, dat NOS-laait er – in komkommertijd althans – brood in zou zien. Ik zie het al voor me: voorzitter Wassenaar van de Landelijke Vergadering van de Nederlands Gereformeerde kerken die ten overstaan van Annette van Trigt een aantal ferme uitspraken doet. En dan? Zou dat invloed hebben op de Nederlandse samenleving? Zouden daardoor mensen in hun rijgedrag gunstig beïnvloed worden? Ik vrees van niet. Waarschijnlijker lijkt het me, dat de modale televisiekijker al brommend overschakelt naar het andere net: „Die Nederlands Hervormde dominee uit Wassenaar kan me nog meer vertellen met z'n autootje pesten...”

Andere mogelijkheden

We hebben vastgesteld dat we, om te bepalen of onze kerken moeten reageren op het milieu-vraagstuk, eerst moeten weten hoe. Welnu: preken bieden een mogelijkheid, mits ze niet moralistisch worden. Kerkelijke uitspraken hebben in mijn visie weinig perspectief. Zijn er daarnaast nog manieren waarop de kerk als kerk zich met de problematiek zou kunnen inlaten? Je kunt denken aan gerichte studie op bijbelkringen en verenigingen. Daarvan lijkt me het bezwaar, dat het zo gauw vrijblijvend en theoretisch wordt. Sommige kerken hebben een milieuwerggroep, maar net als bij een evangelisatie-werggroep is dan het probleem hoe heel de gemeente op het desbetreffende gebied geactiveerd wordt. Bovendien zal zo'n werkgroep op sommigen als een club hobbyisten

overkomen en dientengevolge weinig serieus genomen worden. Want hoezeer een milieu-werkgroep ook bestaat uit kerkleden, zij kan niet de pretentie hebben dat zij het instrument is waarmee de kerk haar leden richting wijst. En daar ging het nu juist om in de vraagstelling: om een kerkelijk reageren op de milieu-problematiek!

Huisstijl

Voor velen is het waarschijnlijk een uitgemaakte zaak: een relatie tussen kerk en milieu – dat wil niet. Dat de individuele christenen hebben te reageren op de milieu-problematiek is duidelijk, maar zodra de kerk als kerk er zich mee gaat bezig houden, gebeuren er ongelukken.

Naar mijn mening echter is die konklusie te voorbarig. In een heel konkrete zin kan de kerk wel degelijk als kerk doen aan het milieu, zonder zich te verstrikken in allerlei principiële moeilijkheden. De kerk manifesteert zich immers ook als organisatie; zij neemt een heel zichtbare en tastbare gestalte aan in de samenleving. Zij huurt, koopt of bouwt een kerk(zaal). Zij belegt vergaderingen. Zij produceert kerkelijke stukken. En of zij het nu wil of niet: in dat alles krijgt de kerk met het milieu te maken. Zij moet voortdurend keuzen maken: wordt er voor de kozijnen van de nieuw te bouwen kerk tropisch hardhout gebruikt of niet? Worden de kerkeraadsstukken in enveloppen van kringlooppapier verstuurd of niet? Uit de keuze die zij maakt zal blijken hoe de kerk tegenover het milieu staat. Je zou kunnen zeggen: in de *huisstijl* van de kerk ontkomt zij er niet aan te reageren op de milieu-problematiek.

Welnu, in dat kader zou ik willen pleiten voor een heel uitgesproken milieubewust gedrag van de kerk. Om na te gaan wat daar allemaal aan vast zit kies ik twee eenvoudige voorbeelden.

1. Koffiedrinken na kerktijd

Veel gemeentes kennen het zinvolle gebruik om eens in de zoveel tijd na afloop van de morgendienst gezamenlijk koffie te drinken. Aan dat koffiedrinken zit een milieu-kant. Het spijt me, lezer, daar heb je ze weer: de ongebleekte filterpapiertjes – goed voor het milieu! Maar ook: waaruit drink je de koffie? Reuze handig zijn plastic bekertjes: ze zijn goedkoop, onbreekbaar en je hoeft ze niet af te wassen. Alleen – ze zijn erg slecht voor het milieu. Je zou je nu kunnen voorstellen dat de kerkeraad het besluit neemt – al dan niet onder pressie van de milieu-werkgroep of onder de indruk van een milieu-preek van de dominee – om in dat 's zondagse koffiedrinken meer recht te doen aan het milieu, door voortaan uit stenen kopjes

te drinken. Prachtig!

Maar hoe loopt het af? Mogelijk zo: om half twaalf is de zaal zo'n beetje leeg gedruppeld en begint de koster met opruimen. Hier en daar liggen scherven op de grond: kopjes zijn breekbaar. Op het aanrecht van het keukentje staan grote torens koffiekoppen: er moet afgewassen worden. Wie zal dat doen? Daar had niemand op gerekend. Het is nu ook wel erg laat. Volgende keer zullen we er rekening mee houden, maar vandaag – vandaag is de koster de klos.

Met andere woorden: zelfs aan zoiets eenvoudig als milieu-bewust koffiedrinken in de kerk hangt een prijskaartje. Het kost wat. En wie betaalt die prijs? In dit geval niet de kerkeraad, maar de koster. Maar dat is al te goedkoop. Je zult van tevoren goede afspraken moeten maken. Als je ook in deze dingen als kerk recht wil doen aan het milieu, moet je er aan geloven: aan het opruimen van de scherven en aan de afwas. Willen we dat? Die plastic bekertjes waren toch wel gemakkelijk...

2. Met de trein

De Landelijke Vergadering van Ede maakt zich op om haar laatste zitting te houden. Een van de afspraken die dan gemaakt moeten worden betreft de plaats, waar de volgende keer vergaderd zal worden. Dat is altijd een heel gezoek. Het moet een kerk zijn die een goede accommodatie kan aanbieden. Maar het moet ook min of meer centraal gelegen zijn. Het moet ook niet altijd dezelfde zijn. Zo moet er op diverse factoren gelet worden. Je zou je kunnen voorstellen, dat er aan dat aantal een wordt toegevoegd: het milieu. Een eis zou kunnen zijn, dat dáár vergaderd wordt, waar de afgevaardigden gemakkelijk per openbaar vervoer kunnen komen – goed voor het milieu!

Naar mijn indruk heeft de milieu-faktor tot nu toe een minimale rol gespeeld bij de keuze van een roepende kerk – om niet te zeggen: geen enkele. Toegegeven: Ede heeft een station. Maar in de papieren die men mij toezond toen ik de LV een keer moest bezoeken, werd dat zorgvuldig verzwegen, laat staan dat de treinreiziger geïnformeerd werd over manier waarop hij van het station de vergaderplaats kon bereiken. De vorige LV is in Dronten gehouden. Daar kun je alleen maar met de bus of met de fiets komen, als je de auto meent te moeten thuislaten. Hoe zal dat D.V. in 1994 geregeld zijn? Opnieuw: laten wij niet te pessimistisch zijn. Mogelijk speelt de milieu-faktor een grotere rol dan tot dusverre bij de aanwijzing van een vergaderplaats voor de volgende LV. Maar dan ontstaan er weer nieuwe problemen.

Zal het geheel in de vrijheid van de afgevaardigden staan om per trein of per auto te reizen, of wordt er lichte aandrang op hen uitgeoefend om het eerste te doen? Dat kan bv. door de reiskostenvergoeding te baseren op de NS-tarieven. Maar is dat verantwoord ten opzichte van die afgevaardigden, die om wat voor reden dan ook op de auto zijn aangewezen?

Het probleem kan nog nader worden toegespitst. Op de keper beschouwd is het vergadersysteem dat de LV nu toepast uitermate slecht voor het milieu: vijf of meer zaterdagen heen en weer reizen – daar worden wat uitlaatsgassen voor uitgebraakt! Voor het milieu zou het veel beter zijn als er op de ouderwetse manier vergaderd werd: een aantal aaneengesloten dagen. Maar daar kleven weer heel andere nadelen aan.

Het meest aantrekkelijk is het dan ook om het milieu buiten beschouwing te laten: het is in organisatorisch opzicht allemaal al moeilijk genoeg. Maar je maakt dan als kerk wel een keuze: je kent aan het milieu dan geringe prioriteit toe in je besluitvorming. Je kunt je afvragen of dat verantwoord is. In het volgende nummer gaan we met die vraag verder.

A. Keizer, 's-Gravenhage

De betrouwbare dateringen van de bijbel (5)

5.1. We spreken over Gods tijden

Wij moeten bij het lezen van deze artikelen over de chronologie van de Schrift goed beseffen dat het gaat over Gods tijden, dat zijn de tijden die God voor Zijn daden heeft vastgesteld. De Boze is er in geslaagd die tijden bijna geheel te verdonkeremanen. Hij zegt dat de bijbel daar niet voor is! Dat is echter een grote leugen, de Schrift geeft wel degelijk volkomen betrouwbare jaartallen voor Gods handelen. Deze artikelen zijn dan ook niet maar voor 'deskundigen', maar voor iedere bijbellezer die nog enig besef heeft van de tijdchaos die de ontspoorde westerse theologie in de Schrift heeft aangericht.

De bijbelse funderingen laten zien hoe de jaartallen in de Schrift verankerd zijn. Ze leren ons de tijdleugens van de theologie en van Schriftcritische opgravers beslist af te wijzen. Strijd over jaartallen die niet geheel op bijbelse gegevens steunen heeft geen enkele zin. Het stemt de bijbellezer alleen maar sceptisch.

„Veertig eeuwen (= 4000 jaar) van tevoren heeft de Heer Zijn Zoon beloofd.” Zo was het en zo is het. Het 4e artikel eindigde met het jaartal 467 v. Chr. als het huwelijksjaar van koning Ahasveros en Esther. In dit 5e artikel volgen nog enige jaartallen uit de zo in verwarring verkerende Ezra-Nehemia periode. Totdat we komen bij het begin van de bijbelse chronologie, het jaar 4 v. Chr. zijnde het geboortjaar van Jezus Christus, onze Heer.

a) 419 v. Chr. Nehemia wordt landvoogd in Jeruzalem

Ook dat is een belangrijk jaar in Gods heilsplan. In 419 v. Chr. eindigt Israëls 70-jarige ballingschap, als Nehemia landvoogd wordt. Nehemia was in 454 v. Chr. voor de eerste maal naar Jeruzalem gegaan, onder Ahasveros (Nehemia 2:1,6), in 426 v. Chr. ging hij voor de tweede maal, onder Zerubbabel (Ezra 2:2), in 419 v. Chr. gaat hij voor de derde maal, als landvoogd (Nehemia 5:14). Hij is landvoogd gedurende 12 jaar (Neh. 5:14), van 419 tot 407 v. Chr. De ballingschap was begonnen in 489 v. Chr., toen Jojachin als eerste in ballingschap ging (2 Kon. 24:12; Jer. 52:31). Dat was in het 8e jaar van Nebukadnezar, dat is dus 7 jaar na 496 v. Chr., zijnde het 1e jaar van Nebukadnezar. De ballingschap eindigt derhalve in $489 - 70 = 419$ v. Chr., als Nehemia landvoogd wordt in Jeruzalem gedurende 12 jaar, d.i. van $419 - 12 =$ tot 407. Dat is 2 jaar voor de inwijding van de tempel in 405 v. Chr. Het jaar 405 v. Chr., als het jaar van de inwijding van Israëls tempel, de woonplaats van de levende God op

aarde, ligt vast in de grote profetie van Daniël 9:25, die leert dat de 7 jaarweken ($7 \times 7 = 49$ jaar), bestemd voor de opbouw van stad en tempel, vol zullen zijn in $454 - 49 = 405$ v. Chr. Nehemia is echter landvoogd tot 407 v. Chr. In 407 v. Chr. is hij bij de koning in Perzië maar verkrijgt toestemming naar Jeruzalem te gaan om de inwijding van de tempel bij te wonen in 405 v. Chr. (Neh. 13:6). De Arthasasta uit Nehemia 5:14, die Nehemia heeft aangesteld, is waarschijnlijk Cambyses, zoon van Kores (Darius 2), dan wel zijn neef Darius 3 (Hystaspis), mogelijk dan als mederegent. Zeker is dat Darius 3 (Hystaspis) in 410/411 koning wordt, aangezien de inwijding van de tempel in 405 plaats heeft in het 6e jaar van Darius 3 (Ezra 6:15). Het 1e jaar van Darius 3 is derhalve 410/411.

Terloops zij opgemerkt dat er doorgaans weinig op gelet wordt dat de Schrift drie periodes van 70 jaar onderscheidt:

- 1) 70 jaar heerschappij van Babel over Israël: van 496-426 v. Chr. (2 Kon. 24:1, Jeremia 25:11).
- 2) 70 jaar ballingschap (deportatie) van Israël: van 489-419 v. Chr. (2 Kon. 24:15).
- 3) 70 jaar woest liggen van de tempel: van 479-409 v. Chr. (2 Kon. 25:8).

b) 409 v. Chr. Darius 3 (Hystaspis) hernieuwt het bevel tot tempelbouw

Na een onderbreking van de tempelbouw gedurende 15 jaar wordt het bevel tot opbouw hernieuwd in 409 v. Chr. door Darius 3 (Ezra 4:24; 6:12,15). Daarmee eindigt in 409 v. Chr. het voorzegde 70 jaar woest liggen van de tempel. Het woest liggen begonnen in 479 v. Chr., toen de tempel – tien jaar na het begin van de ballingschap (489 v. Chr.), in het 19e jaar van Nebukadnezar – verbrand werd en Zedekia verblind naar Babel werd gevoerd (2 Kon. 25:7,8).

c) 405 v. Chr. Inwijding van de tempel

Wij hebben dit jaartal al besproken onder 419 v. Chr. In het 6e jaar van Darius 3 (Hystaspis) vindt de inwijding plaats, waarbij Nehemia aanwezig is (Nehemia 13:7). Ezra komt eerst het jaar daarna, in 404 v. Chr. (Ezra 7:8,9). De 7 jaarweken van Daniël 9, bestemd voor de opbouw van stad en tempel zijn nu vol en daarmee beginnen de 62 jaarweken ($62 \times 7 = 434$ jaar) die aanvangen bij het opgebouwd zijn van stad en tempel in 405 v. Chr. en eindigen met de uitroeiing van de Gezalfde. Zij lopen van $405 - 434 =$ A.D. 29,

zijnde het jaar van de kruisiging van Jezus Christus.

d) 404 v. Chr. Het eerste Pascha na de ballingschap (Ezra 6:19-20)

Tussen de viering van het 1e Pascha na de ballingschap in 404 v. Chr. en de geboorte van Jezus van Nazareth, Israëls Messias, die tevens Hoofd is van zijn reeds tot het zoonschap geroepen gemeente, in het jaar 4 v. Chr., liggen 400 jaar. Het is de langdurige tijd van beproeving voor Israël, $10 \times 40 = 400$ jaar. De profeet Maleachi (waarschijnlijk is het Ezra zelf) kondigt in Maleachi 3 het optreden van Johannes de Doper en Jezus van Nazareth aan. Dat optreden begint A.D. 26, drie jaar voor de kruisiging A.D. 29. Er is Schriftuurlijke grond voor de veronderstelling dat tussen de voorzegging van Maleachi en het optreden van Johannes de Doper in het jaar 26 dezelfde 400 jaar van beproeving ligt als tussen 404 v. Chr., het eerste Pascha, en 4 v. Chr., de geboorte van Johannes en van Jezus. Dat zou betekenen dat Maleachi profeteerde in A.D. $26 - 400 = 374$ v. Chr., dat is 30 jaar na de reformatie van Nehemia en Ezra die in 404 v. Chr. leidde tot de viering van het 1e Pascha. Israël kent Maleachi als 'het zegel van de profeten'. Dat was Ezra ook.

Slotopmerking over de Ezra-Nehemia periode

Nehemia kwam in 454 v. Chr. voor de eerste maal in het verwoeste Jeruzalem, dat is 50 jaar voordat Ezra in 404 v. Chr. voor het 1e Pascha Jeruzalem bezoekt. Het boek Nehemia (eindredactie zeer zeker Ezra) beschrijft de periode 454 – 403 v. Chr., dat is ca. 51 jaar. Het boek Ezra loopt van 426 v. Chr. – 403 v. Chr., dat is ca. 23 jaar.

e) 4 v. Chr. De geboorte van Johannes de Doper en Messias Jezus

Zoals eerder gezegd is onze Anno Domini tijdrekening afkomstig van de monnik 'Dionysius Exiguus', uit het jaar A.D. 532. Zijn chronologie bleek 4 jaar achter te lopen, zodat het geboortjaar van Jezus moest worden teruggeschoven naar 4 v. Chr. Dat betekende dat het jaar van de kruisiging van Jezus, op 33-jarige leeftijd, het jaartal A.D. 29 kreeg.

Afsluiting van het eerste deel

In de voorgaande artikelen hebben we een aantal belangrijke bijbelse jaartallen van een bijbels fundament voorzien. De naar elkaar verwijzende bijbelplaatsen vormden geen treinceuur. We behoeven ze ook niet in ons geheugen op te slaan, al is dat lang

niet waardeloos. We mogen de verwijzingen wel vergeten. Maar we moeten goed weten dat ze de bijbelse jaartallen zeer vast maken. Hadden EUSEBIUS en zijn chronologische navolgers tot op heden dat maar iets meer geloofd. Het is fascinerend op te merken hoe nauwkeurig de Geest Gods in de 1500 jaar waarin de Schrift tot stand is gekomen ook over de juiste dateringen heeft gewaakt. Ze liggen in de Schrift verankerd, ook al weten we niet eens nauwkeurig het begin van onze Anno Domini tijdrekening. Dat betreft slechts het jaar waarin de bijbelse dateringen inhaken in de onze. Het doet niets af aan het feit dat de oude bijbel ons ook chronologisch geheel exact onderwijst.

Thans volgt het tweede deel van de bijbelse chronologie. We zullen het zeer beknopt houden. Het gaat omvatten de jaren 4004 v. Chr., de schepping van Adam, tot 496 v. Chr., het 4e jaar van Israëls koning Jojakim, d.i. het 1e jaar van koning Nebukadnezar van Babel (Jeremia 25:1). Het kan veel korter zijn, want we weten nu wel hoe nauwkeurig de Schrift dateert.

G.H. Valkenburg, Westervoort

Ziekenzalving

Is er iemand bij u ziek? Laat hij dan de oudsten der gemeente tot zich roepen, opdat zij over hem een gebed uitspreken en hem met olie zalven in de Naam des Heren, Jac. 5:14.

Enkele nummers terug schreef broeder Milo over het magnetisme. Aan het eind gaf hij de raad, de brief van Jacobus eens helemaal te lezen. Dat deed ik en bijna aan het slot kwam ik de bovengenoemde tekst tegen. We raakten daarover aan de praat en dat resulteerde in een verzoek, om iets op papier te zetten over de *ziekenzalving*, liever gezegd, *goddelijke genezing*¹⁾. Net zoals hij voorstelde magnetisme liever mesmerisme te noemen, wil ik voorstellen, niet alleen iets over ziekenzalving te zeggen, maar meer in het algemeen naar voren te brengen wat de Bijbel over genezing zegt; dus ook handoplegging ter genezing, de gave van genezing, een van de geestesgaven uit 1 Kor. 12.

Onbekend

Zo'n dertig jaar geleden ontdekte ik, dat deze tekst in de Bijbel staat. Ongeveer even lang ben ik abonnee op Opbouw, een blad dat ik speciaal waardeerde om de ruime blik van de redactie en de veelheid van onderwerpen. Maar voor zover ik weet is er nooit over dit onderwerp iets geschreven. Ik herinner me alleen een paar artikelen van ds. (toen zendeling) M.R. v.d. Berg, getiteld: 'Jezus Christus en de Amat'lozi'. Dat ging over een vrouw, die hij in Zuid-Afrika ontmoette en die bezeten was. Eén zin heb ik goed onthouden: „tijdens mijn theologische opleiding is hier nooit iets over verteld”. Hij stond als het ware machteloos en wist totaal niet hoe hij zo iets moest aanpakken. Uiteindelijk kwam het toch nog goed met die vrouw; ze werd van de duivel bevrijd.

In het Ned. Dagblad heeft ds. Joh. Francke jaren geleden een paar studies aan de geestesgaven gewijd met als argument: als wij pretenderen de ware Kerk te zijn, dan mogen we niet een belangrijk aspect uit de Bijbel alleen aan de Pinkstergemeente overlaten, maar dan horen ook wij te weten, hoe wij daarmee om moeten gaan. Resultaat: een paar ingezonden brieven met adhesiebetuigingen, maar de andere waren fel negatief; ik heb er later nooit meer iets over gehoord.

Een paar maanden geleden publiceerde ds. J.C. Schaeffer enkele artikelen over de geestesgaven, maar ondanks het motto 1 Kor. 12:1-11, kon ik de *negen* geestesgaven, die daarin worden genoemd, in de artikelen niet terugvinden; dus ook niet de gave van genezing.

Groeiende belangstelling

Toch komt er de laatste jaren langzamerhand steeds meer belangstelling

voor dit onderwerp. De Gereformeerde Kerk heeft een deputaatschap voor de dienst der genezing, de Hervormde Synode heeft in de zestiger jaren een herderlijk schrijven hieraan gewijd en verschillende predikanten uit diverse kerken houden zich meer en meer met dit onderwerp bezig. Tegenwoordig is het niet moeilijk om in een goede evangelische boekhandel een meter boeken te vergaren, die uitsluitend over de hedendaagse praktijk van goddelijke genezing gaan. Maar toch, ondanks dit alles, lijkt het wel of de modale gereformeerde meer over magnetisme weet te vertellen, dan over wat de Bijbel over genezing zegt. En ook de 'Kleine Dokter' van A. Vogel is beter bekend dan de opdracht van Jacobus. Ook de voorlichting op regulier medisch gebied is tegenwoordig door de vele, vaak uitstekende, rubrieken in damesbladen en T.V.-programma's als 'Vinger aan de pols' tot brede lagen van de bevolking doorgedrongen. En wat de medische wetenschap tegenwoordig, vergeleken met vroeger, kan, is bijna onvoorstelbaar. In mijn jeugd heb ik nog een jong meisje zien sterven aan TBC, dat eerst tijden lang in zo'n glazen huisje in de tuin had gelegen. Door de oorlogsinspanning is de produktie van antibiotica goed op gang gekomen; daardoor zijn ettelijke keren meer mensenlevens gered dan de oorlog aan slachtoffers heeft geëist. De pokken zijn over de hele wereld uitgeroeid; zo kunnen we een lange lijst bedenken van medische zegeningen. En, denken velen, als de dokter het niet meer weet is er altijd nog de alternatieve genezer.

De vraag kan dan gesteld worden: als alle reguliere medische wegen bewaand zijn en ook de alternatieve, is er dan nog wel behoefte aan een andere manier van beter worden: de *bijbelse*, zo die er al is – of *nóg* is? En vaak wordt opgemerkt dat de olie uit Jacobus 5 een geneesmiddel was, zoals de barmhartige Samaritaan gebruikte, en dat uitsluitend het gebed, (meestal de voorbede tijdens de kerkdienst of de oproep in het kerkblad om voor de zieken in ons midden te bidden) kan volstaan. De zalving met olie, of de handoplegging, of de gave van genezing zijn in die manier van denken iets uit een lang vervlogen, eigenlijk primitieve tijd, die we nu gelukkig (door onze vooruitgang op medisch en technisch gebied) niet meer nodig hebben.

Zalving met olie

Wie de Bijbel onbevangen leest zal het opvallen, dat de teksten die over genezing handelen veel vaker voorkomen

dan teksten over de sacramenten, de wedergeboorte, de leer van de Drieëenheid, de ambten en nog een paar belangrijke onderwerpen. Nu zegt dat niet alles; het belang van een onderwerp is niet recht evenredig met het aantal teksten. Maar dat een zo groot aanbod aan bijbels materiaal bijna volledig veronachtzaamd wordt, is ook moeilijk te verklaren.

Er zijn verschillende oorzaken voor deze miskenning te noemen. Eeuwenlang hebben we, vooral in de westerse wereld, de mens gezien vanuit een materialistische gezichtshoek met verwaarlozing van de andere aspecten van zijn persoonlijkheid. Pas een eeuw geleden ontdekte men, dat een zieke iets anders is dan een kapot apparaat, dat gerepareerd moet worden. De psychosomatische ziekten (men denkt nu wel zo'n 60%) werden 'ontdekt' en zo ontstond de opvatting dat de mens een eenheid is van lichaam, ziel en geest. Maar dat wist Paulus al: „geheel uw geest, ziel en lichaam moge bij de komst van Jezus Christus blijken in allen dele onberispelijk bewaard te zijn" (1 Thess. 5:23); ook 3 Joh.:2: „Geliefde, ik bid, dat het u in alles wel ga en gij gezond zijt, gelijk het uw ziel wel gaat".

„Wanneer we nu deze ontwikkelingsgang, die begonnen is bij de medische wetenschap en die via de psychologie uitloopt op het vraagstuk van de religie, gadeslaan, vraagt men zich af of de Christelijke Kerk op haar beurt niet geroepen is om ook op weg te gaan, uitgaande van de bijbelse boodschap."

Dit schrijft Bernard Martin, toen predikant van de Eglise Réformée te Genève in zijn boek: 'De dienst der genezing in de Kerk' (W. ten Have, Amsterdam, 1955). Dit boek vond ik enkele tientallen jaren geleden bij De Slegte en het zal wel niet meer te koop zijn; vandaar dat ik er nogal wat uit wil citeren.

Allereerst de vraag: is het nog voor ons bedoeld? Marc. 16:18: „Deze tekenen zullen de gelovigen volgen... op zieken zullen zij de handen leggen en zij zullen genezen worden." Ook zou nog te noemen zijn Joh. 14:12: „voorwaar, voorwaar, Ik zeg u, wie in Mij gelooft, de werken die Ik doe, zal hij ook doen, en grotere nog dan deze". En, uiteraard, Jac. 5:14: *Bij deze teksten staat geen tijdslijmet*. In de Handelingen lezen we dan ook zo'n twintig keer van genezingen door apostelen en de diakenen verricht. Maar hoe ging het verder?

Verval

In de eerste drie eeuwen is de dienst der genezing voortgezet, maar langzamerhand werd dat minder. Evelyn Frost schrijft (aangehaald door B.M.): „de temperatuur van het geestelijk leven is bepalend voor de kracht tot het verrichten van genezingen. Wat de Kerk in de periode voor het Concilie

van Nicea betreft, de geschiedenis daarvan is een afzakken van de hoge toppen van de apostolische tijd tot het minderwaardig niveau waarop twist, afval en ketterij krachtige factoren konden worden om de Kerk te verzwakken. Tegelijk met deze toenevende verzwakking kan men het afnemen van het vermogen tot het doen van genezingen waarnemen". Vooral deze uitspraak trof mij heel diep, immers, dan is het verloren gaan van deze volmacht: om te laten zien wie Jezus is (naar buiten toe) en om de leden van de Kerk, het Lichaam van Christus, tot zegen te zijn (naar binnen) niet een natuurlijk, logisch gevolg van een vooropgezette ontwikkeling, *maar een gevolg van onze afval en verdeeldheid*. En dan begrijpen we ook beter de betekenis van 1 Cor. 11:29-30: „want wie eet en drinkt, eet en drinkt tot zijn eigen oordeel als hij het lichaam niet onderscheidt". „Daarom zijn er onder u velen zwak en ziekelijk en er ontslapen niet weinigen." In dit hoofdstuk wordt het 'Lichaam van Christus' zowel gebruikt voor het brood bij het Avondmaal als voor de Kerk, vgl. 1 Cor. 12:13. Irenaeus (± 180) spreekt van het gezicht teruggeven aan blinden, het gehoor aan doven, het uitdrijven van allerlei demonen, het genezen van zwakken, van kreupelen en verlamden en zelfs spreekt hij over het opwekken van doden. Tertullianus (± 200) spreekt van Christus' macht, die zich openbaart in het lichamelijk herstel van gevallen van melaatsheid, verlamming, bezetenheid en dood. Origenes (gestorven in 253) zegt: „Nog steeds vindt men onder de christenen sporen van de Heilige Geest. Zij drijven duivelen uit, doen vele genezingen en zien gebeurtenissen vooruit." (B.M., 58).

„De reden van dit verval is duidelijk deze, dat de Kerk zich in steeds toenevende mate verwijderde van de evangelische bronnen van het zuivere, eenvoudige geloof. Theologische discussies, steeds talrijker twisten en de steeds voortschrijdende uiterlijke organisatie van de gemeente hebben het ontstaan van een filosofie in de hand gewerkt, die meer menselijk dan geestelijk georiënteerd was, en dus steeds minder afhankelijk was van de directe inspiratie van de Heilige Geest." (B.M., 59). Langzamerhand ontstond ook een andere leer over ziekte dan de bijbelse, en tenslotte werd de zalving met olie, het teken van genezing en leven, het 'Laatste Oliesel'. Ook werden genezingen verwacht van gestorven heiligen, in plaats van in de kracht van de Geest werkende, levende dienaren van de opgestane Heer.

Vandaag

Eigenlijk leeft de Kerk nog in die toestand, hoewel hier en daar meer aandacht komt voor de levende aanwezigheid van haar Hoofd, Jezus Christus. Martin toont aan dat de kracht tot het doen van genezingen een *vooruitwij-*

zen is naar de tijd die komen gaat, waarin geen ziekte of verdriet of dood meer zal zijn. Genezingen in Jezus' naam houden ons verlangen naar die volkomenheid wakker, en af en toe mogen we nu al een voorsmaak daarvan proeven.

In diepste wezen is de vraag om het herstel van de gave van genezing (en alle andere gaven) een vraag om het herstel van het zieke, verdeelde Lichaam van Jezus, de Kerk. Zoals in Jes. 1:5,6 staat: „Het gehele hoofd is ziek, het gehele hart vol krankheid; van de voetzool af tot de schedel is er niets gaaf; wonden, striemen en verse kwetsuren, die niet uitgedrukt zijn, noch verbonden, noch met olie verzacht." En ook Jer. 8:21,22: „Om de breuk van de dochter mijns volks ben ik gebroken, ik ga in rouw, ontzetting heeft mij aangegrepen. Is er geen balsem in Gilead, of is daar geen heelmeester? Want waarom is de wond van de dochter mijns volks niet geneeeld?"

Dat verdriet om de toestand van de Kerk zoekt God ook. En dan wil Hij zeker alle middelen geven om het lichaam en het Lichaam weer gezond te maken.

Veel vragen, die Martin overigens wel behandelt, heb ik bewust laten liggen, want dat is m.i. secundair. Maar ik hoop met dit voorgaande enigszins duidelijk gemaakt te hebben, dat hier een groot gebied braak ligt voor verdere studie; dat als de draad uit de eerste eeuwen van de christenheid opgepakt wordt, we nog meer tot het besef komen dat Jezus Christus gisteren en heden Dezelfde is en tot in eeuwigheid (Hebr. 13:8).

¹⁾ met groot genoegen schuif ik dit artikel op de plaats, waar u iets van mijn hand had kunnen verwachten. D.M.

G.C. den Hertog, Leiden

Met Luther naar Afrika (1)

Zoals u wellicht enige tijd geleden in dit tijdschrift hebt gelezen hebben drs. A. van der Dussen, predikant van de gemeente Eindhoven, en ondergetekende, Chr. Geref. predikant te Leiden, de laatste drie weken van de maand mei les gegeven aan de theologische faculteit in de hoofdstad van de Centraal-Afrikaanse Republiek: Bangui. Nu hoeft dit geen introductie bij de lezers van Opbouw. In vorige jaren hebt u over dit werk uitvoerig kunnen lezen.

In een tweetal artikelen wil ik u graag iets doorgeven van ons bezoek. Ik stel mij voor in het eerste artikel iets over kerk en theologie in Franstalig Afrika te vertellen, en over de FATEB in het bijzonder. Het zal het karakter hebben van een persoonlijk getint verslag, zonder de pretentie te voeren de lezers van Opbouw veel nieuws te bieden. Het tweede artikel zal dan gaan over het thema van mijn colleges: de vrijheid van de christen, m.n. in de opvatting van Luther. Ik kan me tot mijn eigen colleges beperken, omdat drs. Van der Dussen al eerder in Opbouw uit de doeken heeft gedaan hoe hij aan de faculteit van Bangui over de leer van de Heilige Geest bij Calvijn heeft gedoceerd. Vandaar de titel van deze artikelen: met Luther naar Afrika.

De kerk in Franstalig Afrika

Vanuit Nederland had ik me niet gerealiseerd hoe groot het gebied in Afrika is, waar men zich met de Franse taal kan redden. Het strekt zich uit van het uiterste westen (Guinee) tot aan Madagascar in het Oosten – als ik goed gezien heb een afstand van Nederland tot aan de Oeral! De afstand van Noord naar Zuid is niet kleiner, zodat Franstalig Afrika maar iets kleiner is dan heel Europa! Dat men in de verschillende landen de Franse taal als voertaal gebruikt, of minstens als tweede taal kent, heeft natuurlijk alles te maken met het koloniale verleden. Centraal-Afrika maakte in het verleden deel uit van Frans Equatoriaal Afrika, en is pas in 1960 onafhankelijk geworden. En zelfs dat is een groot woord, want economisch en militair is men nog met handen en voeten aan Frankrijk gebonden. Hoe zijn daar nu protestantse kerken ontstaan? Het laat zich vermoeden, dat de bijdrage daaraan vanuit Frankrijk niet groot is geweest. Immers – Frankrijk is sinds enkele eeuwen een van de meest ontkerstende landen van Europa, en de Gereformeerde Kerk daar is al helemaal een naar verhouding onbeduidende minderheid. De protestantse kerken in die gebieden zijn dan ook niet vanuit Frankrijk geplant, maar in deze eeuw ontstaan door de inspanning van zendelingen van diverse kerken uit o.a. Zweden, Finland, Eng-

land en Amerika. In Centraal-Afrika zijn aanvankelijk vooral de Amerikaanse Baptisten actief geweest, spoedig gevolgd door de Zweden en Zwitseren. Vermeldenswaard is nog dat Centraal-Afrika het enige land in heel Afrika is, waar de bevolking in meerderheid protestants (51%) is, terwijl daarnaast nog eens 28% rooms-katholiek is. Het toont wel aan, dat de groei van de kerk in deze eeuw heel snel gegaan is – en nog snel gaat. Tijdens de laatste zondag van ons verblijf bezochten wij een baptistengemeente, waar de twee- à driemaandelijke doopdienst gehouden werd. De oogst was dit keer: 230 nieuwe leden!

Een jonge kerk

De protestantse kerk in Franstalig Afrika is dus – zoals we dat noemen – een 'jonge kerk', met alle kenmerken van dien. Als eerste moet ik natuurlijk noemen het enthousiasme, waarmee men het geloof belijdt en beleeft. Een illustratie: de eerste kennismaking met een inwoner van het land was uiteraard die met de douane. Ik was ervoor gewaarschuwd, dat men geld zou vragen. Allerlei vormen van corruptie zijn in die gebieden gebruikelijke middelen om het karige loon wat aan te vullen. Maar tot mijn verbazing vroeg de douanebeambte mij niet om geld, maar om een bijbel! Opmerkelijk genoeg deed een andere douanier mij bij ons vertrek hetzelfde verzoek. Wat ook opvalt is dat men ook in de kerk of waar dan ook als de Bijbel opengaat onmiddellijk pen en papier bij de hand heeft – om te noteren wat gezegd wordt. Er is werkelijk iets als een honger naar het Woord van God! Dat is voor mij dan ook de grootste schok van het bezoek geweest: de ontdekking dat er niet overal in de wereld – zoals bij ons – sprake is van kerkverlating en secularisatie. Voor de mensen daar is de bijbelse boodschap duidelijk nog fris en nieuw – zoals ook de herinnering aan het heidendom nog vers is. Verschillende studenten droegen de littekens van de animistische initiatieriten nog duidelijk zichtbaar met zich mee. Heel geïnteresseerd informeerden ze ook naar onze families, of onze ouders allemaal christen waren. Als we dat dan beaamden klakten ze op een merkwaardige manier met hun verhemelte, daarmee uitdrukking gevend aan hun verbazing. En ze zeiden het ook: „wat zijn jullie gezegend!” Zelf hebben ze naaste familie, die bij de Islam behoort, of ouders, die van hun heidense oorsprong niet los kunnen komen. Men leest de brieven van het Nieuwe Testament, vaak gericht aan gemeenten, die kort tevoren uit het heidendom tot kennis van Gods genade in Jezus Christus waren gekomen, daarom toch met andere ogen

dan wij. Men herkent wat daar geschreven staat. Het gaat heel direct over henzelf!

Dat geldt echter niet alleen voor de frisheid en de kracht van het evangelie, maar ook voor wat het Nieuwe Testament schrijft over de gevaren die de kerk bedreigen. Daarbij denk ik niet in de eerste plaats aan de gevaren van buitenaf, al botsen even benoorden Centraal-Afrika Kerk en Islam op elkaar. Vanuit het Zuiden breidt zich in Afrika de kerk uit, vanuit het Noorden is de Islam in opmars. Ooit heeft de Islam de kerk uit Noord-Afrika nagevoerd verdreven. Hoe zal de uitkomst van deze confrontatie nu aflopen? Toch is dat niet het grootste gevaar voor de kerk. Net als ten tijde van het Nieuwe Testament wordt de kerk van binnenuit bedreigd. Er is veel oppervlakkig enthousiasme. De opbouw van de kerk schiet in veel opzichten tekort. Mensen worden gedoopt, zonder te beseffen dat de doop op zichzelf geen garantie biedt voor het heil in Christus. De kerk legt daarom terecht grote nadruk op een waarachtig christelijk leven, in heiliging. Maar dat levert weer het gevaar op van een moralisering van het geloof. Op Pinksteren hoorden we een preek over Johannes 16:13, waar Jezus spreekt over de 'Geest der waarheid', die 'de weg wijst tot de volle waarheid'. In de preek werd evenwel nauwelijks uitgewerkt dat de kern van die waarheid blijkens de context bestaat in de kennis van ons zondaar-zijn en de genade van God in Christus. De prediker nam de kortste weg van de tekst naar de moraal: hij vermaande de gemeente in doen en laten niet onbetrouwbaar te zijn. Stellig – dat is juist en zal ook nodig zijn. Maar het neemt niet weg, dat het gevaar van het 'slavenjuk', waar Paulus over spreekt in de oudste brief van het Nieuwe Testament, de Brief aan de Galaten, daar opnieuw heel reëel is. Het evangelie van Christus kan een nieuwe wet worden! Het is heel belangrijk, dat daar bijbels gecorrigeerd wordt. En dat is een belangrijke taak van de theologie.

De FATEB

Daarom nu eerst iets over de protestantse theologische faculteit in Bangui, die daar nu een vijftien jaar bestaat. De faculteit ligt op een prachtig punt aan een van de verharde wegen, vlakbij de universiteit. Het terrein zelf is nog een geschenk van Bokassa, die de hoofdwegen graag met iets anders dan krottenwijken geflankeerd zag. Die faculteit trekt studenten uit geheel Franstalig Afrika. Zijn er dan dichterbij huis geen predikantsopleidingen? Zeker zijn die er, maar die gaan niet verder dan tot het kandidaatsexamen. Dat is voor predikanten voldoende,

maar voor de docenten aan de bijbelscholen en de predikantsopleidingen ontstond er behoefte aan een voortgezette opleiding. In het verleden moest men daarvoor naar Europa of Amerika. Maar dat was duur, en men vreemde vaak ook al te zeer van het land van herkomst. Velen keerden na voltooiing van hun studie niet meer terug naar Afrika! Mee daardoor ontstond er steeds meer behoefte aan een voortgezette opleiding in Afrika zelf.

Waren die er dan niet? Zeker, maar ze waren veelal ook modern. Daarom heeft de Afrikaanse Raad van Evangelische Kerken (de AEAM) met behulp van donaties uit het buitenland een evangelische faculteit in het leven geroepen, waar men bij alle onderlinge verschillen dit gemeen heeft, dat men de Schrift aanvaardt als het betrouwbare Woord van God. Dat is de basis waarop Baptisten, Evangelischen, Gereformeerden, Lutheranen, Anglicanen, Methodisten enz. hier samenwerken. Op de campus, het terrein van de faculteit waar docenten en studenten ook wonen, is van de verschillen tussen de verschillende denominaties weinig of niets te merken. Men is er wezenlijk met elkaar verbonden in Christus.

Dat neemt niet weg, dat er verschillen zijn. Men poogt daarom in de opleiding al de verschillende stromingen aan het woord te laten komen. Dat geldt ook van de gereformeerde stroming, hoewel die in Franstalig Afrika niet sterk vertegenwoordigd is. Nu is het in het algemeen een probleem om aan docenten te komen. De noodoplossing die men heeft getroffen is dat men in de opleiding gebruik maakt van gastdocenten, die gedurende een aantal weken of maanden geconcentreerde cursussen geven, die een integraal onderdeel van de opleiding uitmaken. Dank zij contacten die in Frankrijk waren ontstaan tussen ds. H. de Jong en theologen uit Afrika werd hij uitgenodigd om daar een cursus te geven. De Stichting EvTA (Evangelische Toerusting Afrika), die in het leven is geroepen om het zendings- en toerustingswerk van de Ned. Geref. Kerken in Afrika te bekostigen, heeft zich bereid verklaard de kosten van deze uitzending te dragen – in die zin dat de gemeente de predikant vrijstelt maar vliegpreis en bijkomende kosten voor de EvTA zijn.

Inmiddels zijn er in de loop der jaren door verschillende Ned. Geref. predikanten colleges gegeven over diverse thema's, vooral op het terrein van de uitleg van de Schrift. Ditmaal werd door de commissie behalve op drs. Van der Dussen voor het eerst op een Chr. Geref. predikant een beroep gedaan om gedurende drie weken een cursus te verzorgen. Gezien de specialisatie van zowel drs. Van der Dussen als van mij zou het hoofddaccent niet liggen op de uitleg van de Schrift, maar op twee groten uit de tijd van de Reformatie: Luther en Calvijn. Drs. Van der Dussen is in zijn colleges o.m.

ingegaan op de uitdaging van de Pinksterbeweging, om die te vergelijken met de leer van de Heilige Geest bij Calvijn – een zeker in Afrika zeer actueel thema! –, terwijl ik met de studenten centrale teksten van Luther heb bestudeerd, waarin de Reformator spreekt over de bevrijding van de mens door God en de daarop gebaseerde vrijheid van een christen. Daarbij is in beide colleges duidelijk gemaakt hoe de Reformatie een terug naar de Schrift was, en is steeds ook verwezen naar bijbelgedeelten, die in de Reformatie weer tot leven kwamen. Over de inhoud van de colleges wil ik volgende keer graag meer doorgeven.

Reactie op de preek

Méer dan enig ander volk zijn de Nederlanders vlijtig in kerkbezoek en tuk op preken. Het is zelfs zo sterk, dat in menig reisgidsje naast klompen, kaas en krenterigheid de massale kerkgang als een Hollandse specialiteit staat beschreven. En wat mij betreft, heeft de buitenlandse waarnemer hiermee dubbeldik gelijk. Want je moet ver sjuwen om een land te vinden, waar de geestelijkheid een soortgelijke luisterdichtheid vindt voor de wekelijkse preken!

Maar wie op grond van dit feit meent, dat dan ook elke preek de zanderige bodem van de Nederlandse ziel ten volle bereikt, moet maar eens verder lezen... Er ging een kerkdienst uit. De voorganger stond in het portaal. Hij schudde welwillend de handen van zijn schapen, die opdromden, om het gebouw zo vlug mogelijk te verlaten. „Fijne zondag, dominee!” „Insgelijks!” De groeten waren hartelijk. Maar over de dienst of de preek werd door niemand een opmerking gemaakt. Zo ging het al jaren. En ook deze morgen. Ofschoon de kanselman een zeer diepe lading wijsheid hedenmorgen in zijn preekbeurt had gedaan. Hij had de laatste tijd Spinoza bestudeerd en wilde zijn gemeente niet zonder enige kennis van deze filosoof door het leven laten gaan!

„Waarom vraagt niemand me ooit eens over de preek na te praten?” had hij eens zijn vrouw gevraagd. „Je zegt elkaar gedag en daarmee is de zaak gedaan!”

„Ach,” had zij geantwoord, „een kerkdienst beleven de meesten als een concert. Niemand heeft naderhand de

lust om de dirigent over een paar hele of halve noten van de partituur na te vragen. Men wil het gewoon beleven... ondergaan!” Het was een antwoord. Maar nog niet voldoende voor zijn vraag. Daarom stond hij dag-zeggend in de hal zijn kudde aan te staren. Had niemand een opmerking? Zat niemand met een vraag? „Uw preek heeft mij vanmorgen erg aangegrepen?” Een onbekend dametje sprak hem aan. Hij veerde op. Per slot van rekening werd de Heer door zijn eigen volk ook weinig begrepen en moest Hij voor een goed gesprek vaak naar de Samaritanen gaan. Kennelijk moest hij voor een klankbord ook buiten zijn gemeente wezen...

„Fijn,” fluisterde hij haar toe. „Zou het niet leuk zijn als u even wachtte tot de anderen weg zijn. Dan heb ik alle tijd. Het dametje gehoorzaamde en stelde zich op bij het boekentafeltje van de gemeente tot de laatste kerkganger de deur achter zich had dichtgedaan.

„U zei,” polste de dominee, „dat mijn preek u had aangegrepen?” „Ja,” zei het grijze gezichtje. „Het kwam doordat u over Spinoza begon te spreken.” „Een interessant man, die Spinoza,” glunderde de kanselaar, blij iemand te hebben, die iets van zijn diepe belangstelling begreep, „door ons moderne mensen, moest deze wijsgeer méér worden gelezen...” Het dametje keek de preekheer glazig aan. „Wat bedoelt u? Die moeilijke dingen zijn mij te zwaar!” De dominee kreeg onder zijn toga het schimmelige gevoel het verkeerde spoor te zijn ingegaan. Tastend merkte hij op: „Maar u werd toch door mijn opmerkingen over Spinoza...?”

Opeens keek het vrouwke hem verwonderlijk aan en zei: „Ja, want ik heb steeds aan mijn Spinoza moeten denken, terwijl u stond te preken. Het was de liefste kat die ik ooit heb gehad! Hij was nog veel mooier dan zijn moeder. Die heette Spinetje. Daarom gaven we hem de naam Spinoza. Ja, nu is t'ie dood. Laat eens kijken...,” zes, nee al zeven weken. Uw preek heeft me erg goed gedaan, want Spinoza betekende veel in m'n leven...”

Later zat de dominee met een knoop van een vraag: waardoor komt een preek bij de mensen aan? Doordat van de kansel op de hoogste waarheden en diepste wijsheden, óf gewoon maar op Spinoza, de zoon van Spinetje, op de simpele daagse dingen wordt ge-wezen...

Bovenstaand artikel is van de hand van drs. A.C. Bronswijk, predikant te Bloemendaal voor het Radio-Evangelisatiewerk (Kerk zonder grenzen), en vond een plaats in zijn rubriek: Alfred in het 'Centraal Weekblad'. Ja, dat is de beheersende vraag voor elke predikant: Landt mijn preek? En zo ja, hoe dan? Kritiek is er steeds zowel afbrekend als opbouwend. Het is een bekend patroon de eeuwen door. Het geleverde produkt wordt aan een nadere beschouwing onderworpen. Dan maakt men er werk van.

Maar ook een enkele zin kan inspireren of irriteren. Preken: een gigantisch bedrijf! Als je je niet van hogerhand geroepen wist zou je ervoor terugschrikken. Wie echter de dingen nuchter leert bekijken zal niet alleen de ernst kennen wanneer hij bepaalde reacties verneemt, maar ook de lach wanneer hij merkt hoe sommige mensen select met een naam of uitdrukking aan de haal gaan. Dit is zeker: ieder luistert tegen de achtergrond van zijn eigen gevoelsleven en ervaringswereld. Maar hoe het ook zij, de opdracht blijft: Predik het Woord! En dat Woord doet zijn werk, want het is en blijft het Woord van de Geest!

O. Mooiweer

Enschede.

wordt gevraagd voor Johannes 21:4: „Toen het reeds morgen werd stond Jezus aan de oever...” en dan het geheel wordt toegepast via een zin als: „Hij staat aan de oever van jouw nacht”. We moeten wel bij de tekst blijven! Daarom vliegt een exegeet uit de bocht als hij in dit kader stelt: „Zo staat Jezus daar aan de oever van de zee waarop ons scheepje nog rond-dobbert” (resp. pag. 18 en 19). Maar verder is het een fijn boekje waarin we worden opgewekt het bij de HERE te zoeken, het kwade uit ons leven weg te doen en restloos te vertrouwen op Gods rijke beloften om te ervaren, dat niets ons kan scheiden van de liefde van onze hemelse Vader in Christus Jezus, die zijn zegen aan ons kwijt wil! Daarom geldt ook van dit geschrift: Hartelijk aanbevolen!

Enschede O. Mooiweer

ISBN 9060158822
Uitg. De Vuurbaak, Barneveld

Gn. Werner,
De Schotse kerkgeschiedenis.
120 blz., f 22,75
ISBN 9060158725
Uitg. De Vuurbaak, Barneveld

Drs. L.C. Baak, drs. C. v.d. Berg, dr. J.G. Knol, ds. P. Lok,
Als iemand bij u ziek is...
(GSEV-reeks, nr. 22)
64 blz., f 14,90
ISBN 9060159020
Uitg. De Vuurbaak, Barneveld

Jan Minderhoud,
New Age: bedreiging of uitdaging?
Over vragen die New Age aan de kerken stelt.
Een werkboek voor gesprekskringen.
94 blz., f 13,50
ISBN 9071864286
Uitg. Merweboek, Sliedrecht

Nely Houtman-van Dijk en Kees van Baardewijk (samenst.),
Een hand die in de mijne past.
Gedichten en teksten over de wereld van de verstandelijk gehandicapte. (ill. Cees Flokstra)
40 blz., f 12,-
ISBN 9071097099
Uitg. Bredewold, Wezep

Drs. A.G. Knevel (red.),
Verkenningen in Jesaja.
(Theologische Verkenningen, Bijbel en exegese)
182 blz., f 29,50
ISBN 9029710055
Uitg. Kok Voorhoeve, Kampen

Boekbespreking

'Levenswoorden' – Korte meditaties –
Uitgave 1991 – Gereformeerd Traktaat-
genootschap 'Filippus', Postbus 3052,
6802 DB – Arnhem – 57 pag. – f 10,80.

Dit eenvoudig, maar keurig uitgegeven boekje bevat bijdragen van (syn.) gereformeerde, chr. geref. en Nederlands geref. predikanten. Ieder van hen behandelt een Bijbeltekst. In dat verband komen verschillende Schriftgedeelten uit het Oude en Nieuwe Testament aan de orde. Uiteraard komt de ene meditatie beter uit de verf dan de andere. Maar dat is de steeds terugkerende ervaring bij dergelijke bundels. Dat hangt samen met het feit, dat als men eenmaal een bepaalde tekst gekozen heeft men er mee aan de gang moet en moet proberen zijn overdenking een aansprekende vorm te geven. Ik vind, dat de diverse collega's in doorsnee behoorlijk geslaagd zijn in het verwoorden van de inhoudelijke betekenis van dat stukje uit de Bijbel, dat zij hebben bestudeerd. Vertroosting en vermaning gaan hand in hand! Veelal wordt één en ander praktisch toegespitst. Op verantwoorde wijze worden verschillende beelden gebruikt. Wél betreure ik het, dat een (overigens bekwame auteur) niet ontkomen is aan een bepaalde allegorische uitleg. Een allegorie is in de stijlleer volgens Van Dale een voortgezette en uitgewerkte vergelijking, een proza- of dichtstuk, dat bepaalde toestanden of gebeurtenissen suggereert door parallel lopende voors-tellingen uit een andere sfeer. Zoiets kom je tegen wanneer de aandacht

Ontvangen

Sipke van der Land (samenstelling),
De mooiste liefdesgedichten;
Van vroeger en later.
48 blz., f 13,90
ISBN 9024234484
Uitg. J.H. Kok, Kampen

Dr. A.W. Velema,
God ter sprake;
een homiletisch onderzoek naar de vooronderstellingen van de prediking bij Karl Barth in verg. met Iwand, Lange en Bohren.
317 blz., f 49,-
ISBN 9023916816
Uitg. Boekencentrum, 's-Gravenhage

C. van der Leest,
Het spreekt niet vanzelf.
(columnen)
96 blz., f 18,75
ISBN 9060158849
Uitg. De Vuurbaak, Barneveld

Lies Boven-Boonstra,
Het hooglied – een geschenk.
Met tekeningen van Sybrand Steen.
(gedichten)
39 blz., f 15,90

J.C. Schaeffer, Apeldoorn

Gemeenteopbouw

(Referaat op de ouderlingenconferentie van 25 mei 1991)

Denken en spreken over gemeenteopbouw is sinds enige jaren opvallend populair geworden. Er is in een kort tijdsbestek enorm veel lektuur over verschenen. In theologische en kerkelijke tijdschriften en weekbladen van diverse kerkelijke denominaties kun je er regelmatig artikelen over lezen. Aan verschillende theologische fakulteiten, tot en met die van de Geref. Kerken (vrijg.) in Kampen, is Gemeenteopbouw zelfs als een nieuw vak geïntroduceerd. En aan de Sociale Academie 'De Vijverberg' in Ede wordt een cursus kerkelijk management aan ambtsdragers aangeboden. Ik acht dat een verheugende ontwikkeling. Tegelijk besef ik zeker ook, dat er bij alles wat er op dit gebied verschijnt veel kaf onder het koren is. Zoals bij alles, zul je je steeds moeten afvragen: Uit welke bron wordt geput? Waar komen de ideeën vandaan? Wat is de geestelijke achtergrond? Toch wil ik me niet zozeer afschermen tegen wat er op dit terrein aan foute en afkeurenswaardige gedachten en praktijken wordt gelanceerd. Liever probeer ik positief enkele gedachten naar voren te brengen, die naar mijn overtuiging worden gevoed vanuit de Schrift. En die ook kunnen worden ondersteund vanuit een eeuwenlange gereformeerde traditie. Al moet er onmiddellijk bij worden gezegd, dat waardevolle bouwstenen voor het gereformeerde denken over gemeenteopbouw m.i. tijdenlang nogal diep zijn weggezakt.

Gemeenteopbouw – wat is daaronder te verstaan?

In het algemeen valt daar alles onder, wat de gemeente ten goede komt en haar opbouwt, zoals bv. de preek, een gemeenteavond, het huisbezoek, kerkeraadsbesluiten e.d. Maar meer in het bijzonder denk ik bij gemeenteopbouw toch aan een bepaalde manier van werken in en door de gemeente. En wel volgens een bepaald *plan*, vanuit een bepaalde *visie* en met een bepaald *doel*.

Gemeenteopbouw is een kwestie van beleid. Een beleid waarbij iedere gelovige actief betrokken dient te zijn, zowel in het bijzondere als in het algemene ambt der gelovigen. Aan de hand van zeven hoofdpunten wil ik hier wat nader op ingaan.

1. Motieven

Gemeenteopbouw zou kunnen gebeuren vanuit verschillende motieven.

1.1 Negatief

Er kunnen negatieve motieven een rol spelen. Men konstateert de algemene tendens dat de kerken leeglopen. Het

christendom lijkt op z'n retour. En de kerk neemt nog steeds in betekenis af. Bezinning op dit gebeuren kan er toe brengen iets nieuws te proberen om een negatieve ontwikkeling te stoppen en zo mogelijk om te buigen tot een positieve ontwikkeling. Zo wordt echter te veel vanuit het negatieve geredeneerd, alsof gemeenteopbouw niet nodig zou zijn als het de kerk voor de wind gaat. Ik zou echter met nadruk voorop willen stellen, dat gemeenteopbouw beslist niet gezien moet worden als een soort laatste hulp bij ongelukken voor mislukte of noodlijdende kerken. Nee, gemeenteopbouw is altijd en in alle omstandigheden noodzakelijk.

1.2 Positief

Gemeenteopbouw dient derhalve te gebeuren vanuit een positieve motivering. Want een gemeente van Christus kan alleen maar gemeente zijn, altijd en overal, wanneer ze beantwoordt aan een aantal kenmerken. Ik ga daarbij uit van de volgende definitie: *De gemeente van Christus is een persoonlijke gemeenschap met Jezus en met broeders en zusters wier geloof in liefde actief wordt.*

2. Schriftuurlijke uitgangspunten

Voor de beantwoording van de vraag wat gemeenteopbouw is, wil ik eerst enkele gegevens uit de Schrift noemen. Het zijn niet meer dan enkele lijnen, die ik ontleen aan een prachtig en zeer lezenswaardig artikel over gemeenteopbouw van dr. A. Noordergraaf in *Theologia Reformata* (Jaargang XXXIII, no. 2, 1990, blz. 123vv).

2.1 Lichaam van Christus

Wezenlijk voor onze visie op de gemeente is de belijdenis dat Christus ons Hoofd en onze Heer is en dat wij zijn lichaam en zijn volk zijn. De gemeente is geroepen tot gemeenschap met Hem en met elkaar.

2.2 Gave van de Geest

Christus heeft aan zijn gemeente zijn Geest gegeven. Elke gemeente is Pinkster-gemeente. Door één Geest zijn wij gedoopt en met één Geest zijn wij gedrenkt (1 Kor. 12,13). De Geest is dé gave van de heilstijd. Zo is het heil al in deze wereld werkelijkheid geworden.

Tegelijk is er de spanning tussen het *reeds* en het *nog niet*. Niet dat we het al gegrepen hebben of reeds volmaakt zouden zijn, maar we jagen er naar of we het ook grijpen mogen, omdat we ook door Christus Jezus gegrepen zijn (Fil. 3,12).

Dat geldt voor ons persoonlijk, maar ook voor de gemeente als geheel. En

dat geeft een geweldige dynamiek aan het gemeenteleven.

2.3 Zaak van de drieënige God

God zelf bouwt in Christus zijn gemeente tot een woning van God in de Geest (Ef. 2,20vv). M.a.w. gemeente(op)bouw is een zaak van de drieënige God. Dat is heel belangrijk om vast te houden. God bouwt zijn gemeente. Dat te weten kan ons behoeven voor krampachtig wetticisme, alsof wij het moeten doen. En ook voor overmoedig aktivisme, alsof wij het kunnen doen.

Gemeenteopbouw is een geschenk en een opdracht tegelijk. Maar toch allereerst een geschenk! En dan en vandaaruit een opdracht.

2.4 Be-gaaf-de medearbeiders

In dit opbouwwerk wil God gebruik maken van mensen die Hij roept en zendt om de gemeente toe te rusten, te leiden en te dienen. Zij worden Gods medearbeiders genoemd (1 Kor. 3,9). Hier is geen sprake van een concurrentie-positie, maar van een altijd weer verwonderlijk *in elkaar en met elkaar* van het werk van de Heilige Geest en de aktiviteit van de gelovigen.

En daarbij gaat het om heel de gemeente, lid voor lid, in het algemene en in het bijzondere ambt, mannen en vrouwen, jongeren en ouderen. Daartoe heeft Christus door zijn Geest alle gelovigen samen en ieder voor zich voorzien van genadegaven, charismata. Die charismata, die gaven komen slechts tot hun recht wanneer ze gebruikt worden in dienst van de gemeente en van het Koninkrijk van God.

2.5 Groei in kwaliteit en kwantiteit

Deze opbouw van de gemeente heeft twee aspecten:

a) Groei in *kwaliteit*, d.w.z. toename van het geloof, de hoop en de liefde van de gemeenteleden, dus geestelijke groei en versterking van de band met Christus.

b) Groei in *kwantiteit*, d.w.z. dat uit de wereld mensen voor onze Heer worden gewonnen.

Deze groei naar binnen en naar buiten, het *bewaren* en het *vermeerderen* van de gemeente hangen onlosmakelijk met elkaar samen. De gemeente is per definitie *missionair*, d.w.z. ze is gezonden in de wereld om de wereld voor Christus te winnen.

Dat behoort tot het wezen van het gemeente-zijn. Dat is niet iets dat er bovenop komt. Maar alle facetten van het gemeentelijke leven horen m.i. een missionaire spits te hebben. Ik bedoel daarmee, dat bij alle activiteiten van de gemeente op één of andere wijze

de buitenstaander in het oog wordt gehouden. Ik denk daarbij b.v. aan wat Paulus schrijft in 1 Kor. 14,23, waar hij de waarde van wat in de bijeenkomsten van de gemeente gebeurt afmeet aan de betekenis ervan voor toehoorders en ongelovigen!

2.6 Belang van eredienst

De opbouw vindt allereerst in de samenkomst van de gemeente plaats. In de eredienst, de ontmoeting tussen God en zijn volk, tussen de Bruidegom en zijn bruid, klopt het hart van het gemeentelven. Daar wordt het Woord verkondigd. Daar klinkt het antwoord in liederen en gebeden en offeranden. Daar wordt de gemeenschap met God en met elkaar zichtbaar gestalte gegeven, met name aan het avondmaal.

2.7 Doorwerking in de praktijk

Deze zondagse beleving van de gemeenschap is de toonzetting voor het gemeentelven door de week. Dan moet de gave tot opgave worden. D.w.z. het ons verkondigde heil moet worden uitgedragen naar buiten (apostolaat).

De genoten herderlijke zorg moet worden omgezet in onderling *pastoraat*.

De ondervonden dienst (diakonia) van onze Heer moet uitmonden in *diakonaat* aan elkaar en aan de wereld.

De eredienst in de kerkelijke samenkomsten moet worden tot onze redelijke *eredienst* (Rom. 12,2) in de praktijk van ons dagelijks leven.

2.8 Voortdurende heiliging

Van belang is in dit verband ook het voortgaande onderricht in navolging van Christus. Een levende gemeente volhardt in het onderwijs van de apostelen (Hand. 2,42). Ze moet waakzaam en weerbaar worden gemaakt tegen de talloze verleidingen. Die leer heeft altijd een praktische spits. Het gaat om de heiliging van het leven.

2.9 Kadervorming

En tenslotte heeft de gemeente de opdracht te zorgen, dat het pand dat haar is toevertrouwd zuiver wordt bewaard en overgegeven aan het volgende geslacht. De eenheid van de kerk moet niet alleen worden bewaard met de medegelovigen van een bepaalde periode, maar ook met die van voor- en nageslacht.

In dat verband is kadervorming van groot belang. Want de leer van Christus moet worden toevertrouwd aan vertrouwde mensen, die bekwaam zullen zijn om ook anderen te onderichten (2 Tim. 2,2). Vaak wordt deze tekst alleen in verband gebracht met de opleiding tot de Dienst des Woords. Maar ze heeft m.i. ook konsekwenties voor de vorming van de andere ambtsdragers.

Samenvattend kan worden gezegd, dat het Schriftuurlijke uitgangspunt voor de theorie en de praktijk van de gemeenteopbouw is en dient te zijn wat we belijden met Zondag 21 HC, vr/ antw 54: *Ik geloof dat de Zoon van God zich ... een gemeente ... vergadert, beschermt en onderhoudt. Hij doet dit door zijn Geest en Woord.*

M.a.w., gemeenteopbouw is een zaak van Christus. Gemeenteopbouw is een zaak van zijn Geest. De Geest maakt mensen tot zijn discipelen, maakt hen tot een gerneenschap van broeders en zusters, verbindt hen aan elkaar, maakt hen tot instrument van evangelieverkondiging naar buiten in woord en daad. Het is een zaak van Christus en van zijn Geest, waarbij Hij mensen inschakelt met hun verantwoordelijkheden en hun gaven. Het gaat om de relatie tussen *God, de kerk en de wereld*.

Ingezonden

Gemeenteopbouw

De laatste tijd is de belangstelling voor Gemeenteopbouw groeiende. Ook in onze kerken. Getuige het feit, dat de jongste predikantenconferentie aan dit onderwerp gewijd was en ook onze ouderlingen hebben zich op hun laatste conferentie in Utrecht van twee zijden laten voorlichten, namelijk van prof. Te Velde en ds. Schaeffer.

Nu is vorig jaar de Evangelische Alliantie twee werkgroepen 'Gemeenteopbouw' gestart. Deze mochten zich verheugen in een zeer goede belangstelling. Predikanten en voorgangers uit reformatorische en evangelische kerken en gemeenten hebben daar enthousiast aan meegedaan. Uitgangspunt was het boek van Chr. Schwarz 'Praxis des Gemeindeaufbaus'.

Beide werkgroepen gaan in het komende winterseizoen door als 'vervolggroep'. Eén in Driebergen en één in Apeldoorn. Het is de bedoeling per keer een casus van een eigen stukje gemeenteopbouw met elkaar te bespreken. Tevens komen allerlei onderwerpen aan de orde als time management, agendaplanning, konfliktantiering, vergadertechniek enz. Voor Apeldoorn wordt een informatiebijeenkomst gehouden op dinsdag 1 okt. van 9.30 tot 12.00 uur en voor Driebergen op woensdag 9 okt. van 9.30 tot 12.00 uur.

In Apeldoorn komt men iedere eerste dinsdag van de maand vanaf 1 okt. samen. In Driebergen iedere tweede woensdag van de maand vanaf 9 oktober. Deelnemersprijs is f 35,- per jaar. Nadere informatie is verkrijgbaar bij het E.A. kantoor in Driebergen, tel. 03438-13693.

Verschillende predikanten – ook van onze kerken – hebben het afgelopen seizoen meegedaan. In een tijd van individualisering is het zaak voor ons ons te bezinnen op het functioneren van de gemeente. Zowel naar binnen als naar buiten.

Van harte wil ik de werkgroepen dan ook aanbevelen!

W.J. van der Linde, Ede

H.R.S. van der Veen

Naar het Liedboek-2000?

*Vorig jaar september gaf het breed modera-
men van de synode der geref. kerken aan de
Interkerkelijke Stichting voor het Kerklied
(ISK) de opdracht een beleidsnota samen te
stellen over het Liedboek-2000. Daarbij werd
stevig gediscussieerd over de vraag of de
samenstellers van zo'n Liedboek rekening
moeten houden met de smaak van het kerk-
volk.*

*Over deze materie woedde daarop in het
dagblad Trouw een discussie, waarbij vooral
de vraag naar voren kwam of kerkleden in-
spraak moeten hebben in de samenstelling
van een nieuw Liedboek.*

*Op het moment, dat ik dit artikel schrijf, be-
vinden we ons in de luwte van deze discus-
sie, hoewel natuurlijk niet te voorspellen valt,
of hierover niet in alle hevigheid weer gere-
detwist zal worden.*

*Mijnerzijds volgt hier een bijdrage om in
ieder geval over het Liedboek-2000 na te
denken.*

Liedboek-73

In veel kerken wordt dankbaar gebruik gemaakt van het Liedboek-73. Ook in de ned. geref. kerken put men er uit. Er is ons een schat van liederen overgeleverd, die voor onze kerkzang een verrijking betekenen. Heel veel liederen vertegenwoordigen een pure kracht, waardoor mensen in het geloof gesterkt worden en de eer van God vertolken. Lieder die wat minder goed zijn, laten we voor wat ze zijn. In sommige kringen spreekt men van 'onzingbare nieuwe liederen', die het Liedboek zou bevatten, bv. 'Een vaste burcht' en 'Alle roem is uitgesloten'. Maar de ervaring leert, dat elke gemeente zich na enige oefening zgn. onzingbare liederen eigen kan maken. Wat al heel gauw na de verschijning van het Liedboek gehoord werd was, dat het boek verouderd was. Maar als men eigentijdse liederen als maatstaf neemt of oudere liederen door de bril van de nieuwe tijd bekijkt, is dit een ondeugdelijk criterium. De liederen zijn niet aan slijtage onderhevig, mischien ons taalgebruik wel. Als wij vinden dat de omgangstaal maatgevend voor de liederen is, doen we de bijbelse taal, in dit geval het nazingen van de Schriften, geen recht. Veel gehoorde kritiek op het Liedboek was en is, dat oude, vertrouwde liederen uit de hervormde gezangbundel van 1938 en uit de 'Enige Gezangen' van 1933 er niet in opgenomen zijn. In veel kerken wordt dit bezwaar onderhouden door zo nu en dan een lied uit genoemde bundels op een blaadje aan de gemeente voor te schotelen. Aan de kinderen wordt tegemoet gekomen door liederen uit 'Alles wordt nieuw' aan te bieden, hoewel ik uit ervaring weet dat kinderen zich in veel meer liederen kunnen vinden dan wij vaak denken. 't Hangt veel af van de wijze

waarop Liedboekliederen aan kinderen worden aangeboden. Oudere mensen zijn gediend met een enkele psalm uit de oude berijming.

Gemeentezang

Wil men zich verdiepen in de materie rond een nieuw Liedboek, dan is toch allereerst van belang om tot het wezen van de gemeentezang door te dringen. Wij zijn 't er allen over eens dat het in de kerk gaat om de eer van God. Het gezongen deel van de dienst hangt er als 't goed is, niet meer bij aan. Gemeentezang vereist gedegen voorbereiding en in veel gemeenten krijgt men oog voor haar of zijn inbreng in de eredienst. Het Liedboek heeft hierin een belangrijke rol gespeeld. Oude en nieuwe liederen zijn geïntroduceerd. Organisten hebben een bredere taak gekregen: niet alleen de oude en vertrouwde psalmen begeleiden, maar vóórganger zijn in het lied in de ruimste zin van het woord. Dat vereist studie en voorbereiding. Hij of zij zal hier in bijgestaan kunnen worden door predikant en gemeenteleden, die zich ook op dit terrein willen begeven om zich erin te verdiepen. Zo kunnen hieruit commissies groeien die diensten voorbereiden. Het lied en daarmee de hele liturgische vormgeving krijgen zodoende meer de aandacht van de hele gemeente. Dit vindt zeker zijn weerslag op de zang. God troont immers op de lofzangen van zijn volk. Wij dienen deze lofzang gaande te houden en te waken voor de kwaliteit ervan. Zo zijn we aangeland bij de essentie van de gemeentezang.

Kwaliteit

In het vorige hoofdstukje liet ik dit woord al even vallen. Wij dienen eisen te stellen aan liederen: de Schriften zullen we erin herkennen, de dichters-lijkheid is van belang, de melodieën moeten de teksten krachtig ondersteunen, niet onze eigen geloofservaringen zullen de hoofdmoot uitmaken, hoewel ze wel meespelen, maar de lof van God staat voorop. Want het loflied gaat niet van ons uit naar God. Het komt van God naar ons. Wij nemen het loflied op en zingen het als 't ware terug. Laten wij er voor oppassen liederen in onze kerkdiensten toe te laten waarin een geweldige nadruk valt op het subjectieve gevoelsleven, wat nog vaak door te slappe melodieën wordt versterkt. Ik doel hier op liederen van Johannes de Heer, Elly en Rikkert en Opwekkingsliederen. In bijeenkomsten van religieuze aard kunnen mensen zelf uitmaken of ze deze liederen een plaats zullen geven.

Aanvullende bundels

De Interkerkelijke Stichting voor het Kerklied heeft na de uitgave van het

Liedboek zeker niet stilgezeten. Men is verder gegaan op de weg van studie en verkenning, omtrent het 'kerklied van morgen'.

Er zijn tot dit doel twee commissies ingesteld, beide bestaande uit dichters, componisten en theologen. De eerste kreeg tot taak te inventariseren, wat er buiten het Liedboek aan nieuwe liederen (oorspronkelijke en vertaalde) is ontstaan en tevens de liederenschat der eeuwen op zijn bruikbaarheid in het heden te onderzoeken. Aan de tweede commissie werd de redactie toevertrouwd van een reeks uitgaven waarin nieuwe (onbekende) liederen ter beproeving worden aangeboden, wat resulteerde in de uitgave van enkele delen 'Zingend Geloven' (genoemd naar de naam van een televisieprogramma, rondom het nieuwe kerklied).

In het Liedboek is de rubriek 'tijd voor pasen' het zwakst bezet. Daarom is dit eerste deel van 'Zingend Geloven' daaraan gewijd. Zo is er een ruimere keuze voorhanden voor de zeventig dagen voor pasen. Klassieke melodieën met nieuwe teksten komen voor, maar ook nieuwe liederen doen hun intrede. Het refrein-lied ontbreekt niet, evenals een aantal liederen voor de jeugd.

Het tweede deel van 'Zingend Geloven' bevat een verzameling liederen voor 'tijden en gelegenheden', met als titel 'Te gelegener tijd'. Deze categorie is in het Liedboek te zwak bedeed, vandaar dat uitbreiding nodig was. Om de overzichtelijkheid te bevorderen zijn de liederen in elf rubrieken ondergebracht: Aanvang kerkdienst, Doop, Maaltijd des Heren, De kerk in de wereld, Huwelijk, Levenseinde/uitvaart, Gedachtenis der gestorvenen, In de morgen, In de middag, In de avond, Jaargetijden/lente, zomer, herfst, en Jaarwisseling.

De beide delen van 'Zingend Geloven' (deel 1 kwam in '81 uit en deel 2 in '83) zijn losbladig. Het geeft de voorlopigheid van de uitgaven aan. Dat ziet men ook aan de nummering: deel 1 telt 63 liederen, deel 2 begint met lied nr. 100, terwijl er 'hiaten' in het nummeringssysteem zijn aangebracht. Naderhand kunnen dus aan de verschillende rubrieken nieuwe nummers worden toegevoegd. De uitgave wordt gezien als een 'werkboek': de teksten zouden tot andere melodieën kunnen inspireren (er zijn in deel 2 soms aan één tekst twee melodieën gegeven) en de aangeboden melodieën zouden tot de geboorte van nieuwe teksten kunnen leiden.

In 1987 is het derde deel van Zingend Geloven uitgekomen. Het losbladige systeem is verlaten. Er is nu samengewerkt met Uitgeverij Callenbach b.v. te Nijkerk. Zo doende is de serie verkrijg-

baar bij de boekhandel. De eerste twee delen konden uitsluitend besteld worden via de Prof. van der Leeuwstichting te Amsterdam. Een breder publiek kan nu kennis nemen van deze serie. In dit deel is een grote plaats ingeruimd voor Bijbelliederen (28) en Kinder(speel)liederen (6), wat naar ik meen een goede zaak is. Van de 28 Bijbelliederen zijn er vele geschikt voor kinderen, terwijl er van de andere liederen, verdeeld over enkele rubrieken, zeven zijn, die voor kinderen de moeite waard zijn. De indeling van het boek berust op het kerkelijk jaar, terwijl er drie liederen er wijd zijn aan de Joodse feesten en elf algemene liederen in voor komen. Het geheel telt 88 nummers.

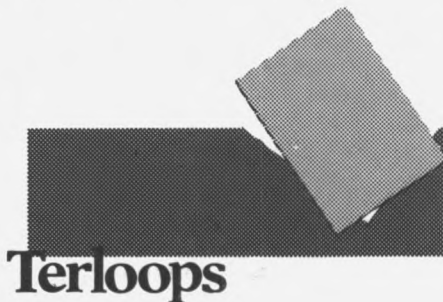
Gemeenten kunnen aan de slag met deze serie. Niet op voorhand zeggen dat deze liederen te modern zijn. „Toets ze zo grondig mogelijk, dan zal blijken wat echt goed is”, aldus ds. W. Bleij, voorzitter van de ISK. De stichting gaat dóór. Het vierde deel van Zingend Geloven zal binnenkort verschijnen. In de komende delen zal meer aandacht gegeven worden aan een nieuw klankdroom betreffende de melodieën.

Liedboek-2000 haalbaar?

In het begin van dit artikel stipte ik al even aan of je 'gewone' gemeenteleden laat meewerken aan de toestand, dat alleen deskundigen bepalen wat voor liederen er in zullen komen. Als 'gewone' gemeenteleden ingeschakeld worden, zullen zij toch een brede blik op het kerklied en de kerkzang moeten hebben. Zulke mensen kunnen goed beoordelen hoe een lied 't in de gemeente 'doet' en of mensen zichzelf en hun geloof in dit lied herkennen. Het staat buiten kijf dat Vertegenwoordigers van de ISK de eerst aangewezen instantie is om een nieuw Liedboek voor te bereiden. Maar voor een uitbreiding van zo'n gezangcommissie met bekwaame gemeenteleden is veel te zeggen.

Is het Liedboek-2000 haalbaar in dit ik-tijdperk, waarin het wel lijkt of iedere gemeente haar eigen liederen zingt en zich minder stoort aan andere gemeenten? Natuurlijk is het goed dat wij als plaatselijke kerken ons bezig houden met de kerkzang en daarin ook iets eigens laten zien. Toch lijkt het me goed als we op dit gebied de eenheid zoeken en ons gezamenlijk willen bezinnen op de nieuwe liederen. Lacunes zijn er aan te wijzen in het Liedboek-73, zoals ik in het hoofdstukje 'Aanvullende bundels' beschreef. In het Liedboek-2000 zouden zelfs niet-strofische stukken, acclamaties en gebeden kunnen worden opgenomen. Zo'n Liedboek kan liturgisch gezien beter functioneren. Naar een Liedboek-2000? Misschien wordt dit magische jaartal niet gehaald. Dat is niet erg. 't Mag 2010 worden. Het zingen van de lof Gods gaat dóór! Nieuwe liederen zullen het licht zien. Men zal met wijs beleid moeten selecteren uit

de aanvullende bundels. Want de gemeente van Christus is gediend met goede kerkliederen.

P.C. van Wijk, Zaltbommel

Over kerken en liedboeken in Zuid-Afrika

De kerkgeschiedenis van Zuid-Afrika is een andere dan die van Nederland. Toen Jan van Riebeeck in april 1652 voet aan wal zette aan de Tafelbaai bij Kaapstad stichtte hij de Nederduits Gereformeerde Kerk, maar in de vorige eeuw kwamen er twee kerken-groepen bij: Die Nederduitsch Hervormde Kerk van Afrika en Die Gereformeerde Kerk in Suid-Afrika. De kerken van de laatste groep staan bekend als de 'dopperkerken'. Onze zendingen zijn met hun gezinnen bij die kerken aangesloten. Het is moeilijk de verschillen tussen de kerkengroepen precies aan te geven. Een in Kaapstad gekocht boekje 'Die eenheid van die Kerk van Christus' (uitgave van de universiteit van Pretoria) hielp me wel op weg, maar gaf me onvoldoende kennis om tot uitleg aan anderen over te gaan.

We maakten diensten mee in een Nederduits Gereformeerde Kerk en een Gereformeerde Kerk en werden toen al gauw met de neus op de twee verschillende liedboeken gedrukt. De kerken hebben een gezamenlijke psalmberijming, die in 1936 tot stand is gekomen. Een 'oude' berijming wordt niet meer gebruikt. De berijming sluit heel dicht aan bij de onberijmde psalmen, maar is modern van woordkeus. Terecht!

Die Nederduitse Gereformeerde Kerk en Die Nederduitsch Hervormde Kerk hebben een liedboek met 'evangeliese gesange' (353 in totaal), terwijl de 'dopperkerken' 50 'Skrifberymings' aan de psalmen hebben toegevoegd. De gezangenkwesie heeft in het verleden nogal wat pennen in beweging gebracht, evenals in ons land. Wat is er niet een pennestrijd gevoerd voordat de 29 gezangen in de gereformeerde kerken werden aanvaard. Je kunt je er vandaag over verbazen, ook al is die 'strijd' nog niet overal aan een eind. Er zijn mensen, die bezwaren hebben tegen het liedboek, maar die wel de 29 gezangen accepteren. Maar er is natuurlijk geen enkel principieel verschil tussen liedboeken van 29, 50, 353 of 491 (het Nederlandse liedboek) gezangen. Beslissend is alleen de vraag, of de berijming schriftuurlijk is.

Een paassangdiens

Twee weken vóór Pasen was in de Gereformeerde Kerk van Vrijheid een paassangdienst, waar we met de familie Keesenberg naar toe gingen. We zongen o.a. enkele verzen van Skrifberyming 8 (vgl. Openbaring 5:9-14) op de wijs van Psalm 89:

Aan U, o Lam van God, 'n nuwe lofgesang!

Want U is waardig om die wonderboek t' ontvang en oop te breek – die boek van toekoms en verlede en van wat word, geskrif van Gods verborgenhede.

U 's waardig, U alleen, omdat die werk volbrag is, toe U as offer vir ons sondeskuld geslag is.

'Die sondelose Lam, vir sondeskuld geslag, is waardig om t' ontvang die rykdom, wysheid, krag, en eer en heerlikheid en dankb're seëninge!' En al wat leef en roer, al die geskape dinge op aard' en diep omlaag, of in de hoë hemel, al wat die see bewoon en in sy dieptes wemel –

die ganse skepping sing met krag van jubeltoon:

'Aan Hom wat heerlik is, hoog op die wêreldtroon, en aan die Lam van God, self eewige Skeppings-Here, sy ewig lof en prys en krag en roem en ere!'

Met 'Amen, Amen!' het due gérubs opgesewe.

Die oudstes het aanbid voor Hom wat ewig lewe.

Een nieuw gezang

Als je in het buitenland kerkdiensten meemaakt, merk je, dat een berijming *maar* een berijming en een vertaling *maar* een vertaling is. Dan wordt er meegezongen door mensen, die in ons land bv. alleen de oude berijming willen zingen en het liedboek niet willen gebruiken.

Daar wel en hier niet.

Wie kan het me uitleggen?

En straks zingen we *allemaaleen* *nieuw gezang* (Openb. 14 : 2-5).

Met duisenderlei stemme dring die lied omlaag wat hulle sing. Dit was 'n lied in nuwe toon wat hulle aanhef voor die troon en voor die hofstoet wat met glans van vlamming Gods troon omkrans

En buiten hul kon daag om verbazen die blanke van dié loflied leer so diep was hulle ingelei, in Gods geheim'nis ingewy! Hul lewe, deur die Lam gekoop gaan soos 'n blanke lelie oop.'

Een nieuw gezang 'in nuwe toon' op de wijs van Psalm 127. Om juichend te zingen!

Paul Martin/Maarten 't Hart

Voor liefhebbers van kunst, landschap, architectuur en Groningse koffie met – is er tot en met 14 september een boeiende expositie van het werk van 2 christelijke kunstenaars, Maarten 't Hart en Paul Martin, in 'De Weem' te Westeremden (Gr.).

Deze voormalige pastorie, waarvan de oorspronkelijke versie dateert van voor 1400, is gebouwd boven op de terp, naast de 13e-eeuwse Andreas-kerk. De kunstenaar Henk Helmantel heeft met de herbouw van dit pand een prachtige expositieruimte geschapen, die op zich de moeite waard is om te bezoeken, en waar men in een prachtige tuin een kop koffie kan gebruiken.

De in 1948 geboren Engelse kunstenaar en docent (Rugby College) Paul Martin ontving zijn opleiding in Engeland o.a. aan het Birmingham Art College, waar hij ook lid was van een christelijke kunstenaarsgroep die regelmatige ontmoetingen had met wijlen prof. H.R. Rookmaaker. Martin maakt grote schilderijen waarin hij abstracte en realistische details met elkaar afwisselt. Hij is een sterk colorist, en heeft zich veel door middeleeuwse fresco's laten inspireren.

Zijn werk draagt de sporen van literaire beïnvloeding zonder ergens anekdotisch te worden.

Voor de schilder/tekenaar Maarten 't Hart (geb. 1950) liep tijdens zijn opleiding aan de kunstacademie te Utrecht de weg van de abstractie al dood. Sindsdien heeft hij, in navolging van zijn grote voorbeeld Saenredam, met grote nauwkeurigheid kerkgebouwen en andere historisch interessante objecten vastgelegd. Ook stillevens en landschappen probeert hij in lijn en toon te vangen. Naast de olieverfschilderijen maakt hij gewassen tekeningen als zelfstandige, volwaardige kunstwerken, waarbij hij de totale waarden uit lagen verdunde Oost-Indische inkt opbouwt.

Van beide schilders verschijnt met deze overzichtsexpositie een boek in de Nederlandse en Engelse taal, uitgegeven bij Art Revisited. Hun werk wordt daarin afgebeeld met 12 kleurenreproducties en vele zwart/wit illustraties. Ook bij de boekhandel te bestellen.

De expositie is open van 30 juli tot 14 september 1991.

Openingstijden: di. t/m za. van 13.00-17.00 uur

Plaats: Expositieruimte 'de Weem', Abt Emopad 2, Westeremden (Gr.).

Barbara Helmantel, JoAnn en Hans van Seventer heten u van harte welkom. Voor meer informatie kunt u bellen: 050-144180.

ngj

STICHTING
NEDERLANDS
GEREFORMEERD
JEUGDWERK

JEUGDWEEEKENDEN

Misschien ben je al terug van vakantie, maar wil je toch nog eventjes weg.

Zomaar, een weekend. Een NGJ-Jeugdweekend!

Dan moet je wel snel zijn, want van **30 augustus t/m 1 september** is ons eerste weekend. Er is nog plaats. Het tweede weekend is van **4 t/m 6 oktober**.

Je bent hartelijk welkom in Eck en Wiel, het huis van l'Abri, om leuke leeftijdsgenoten te ontmoeten, om je te ontspannen, maar vooral om eens te praten over het thema **"WAT?! GELOOF JIJ?!"** M.a.w. over de verdediging van je geloof, van God zelf. Over durven en moeten en kunnen.

Als je f 10,- overmaakt op giro 5180291 o.v.v. Jeugdweekend (totale kosten f 50,-), ben je ingeschreven. Doen!

Meer informatie bij dhr. D. van der Molen, Socratesstraat 58, 7323 PG APELDOORN, 055-664609.

Uitnodiging

Het Bestuur van Nederlands Gereformeerd Seminarie nodigt u uit om aanwezig te zijn op de

SAMENKOMST

die ter gelegenheid van de opening van het zestiende studiejaar gehouden zal worden op D.V. vrijdagavond **20 september** a.s. in de Geref. Kerk, **Botenmakersstraat 114 te Zaandam**. Aanvang **19.30 uur**. Sluiting ± 21.30 uur.

Deze bijeenkomst zal geopend worden door de voorzitter van het Ned. Geref. Seminarie, ds. L.W.G. Blokhuis. Vervolgens zal ds. C.A. Versluis een toespraak houden over het onderwerp

DE TOEKOMST VAN DE ZENDING

Tenslotte zal de avond besloten worden met dankgebed en voorbede voor het Seminarie en allen die daarbij betrokken zijn.

Uw aanwezigheid wordt zeer op prijs gesteld.

Evangelisatie: mensen regelrecht meenemen? (J.B. v. Mechelen); Wereldraad 1991 (J. Verschuure); Taizé prot. kloostergem. (V.I. Kerkhof); Patrimonium (J.C.P. Schaaf); Patriotten en Fr. revolutie (Arntzen); Jood en niet-Jood (Struik)

in

Waarheid & Eenheid

los nr./proefab.: 01803-13281